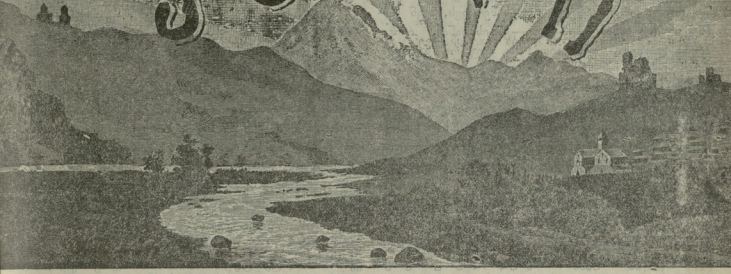

საქართველო

საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო ნახაბიანი ზაფითი გამოცემის ყოველ კვირა ღირს.

№ 7 თ ბ ე რ ვ ა ლ ი 13 1900 წ. № 7

შინადასი: პრესა ნ. ჟორდანიასი. —სხვა და-სხვა ამბავი. — „კვალი“ — სკრესკომუნეცია. — კვირიდან კვირამდე. — ინგლის-ტრანსკალის ომი. — ლუბელი, ლეჟსა დ. თომა წილისა. — საზღვარ-გარეთ. — ჩვენი სიტყვა-კახშული ლიტერატურა 1899 წ. (გაგრძელება) ივ. გომარტელისა. — წერილები საფრანგეთიდან ლ. დ-სა. — ოცი წლის წინეთ (მოთხოზა) გ. წერეთლისა. — კვალის ფოსტა და განკანადებები.

რედაქციის ადრესი: ბრტვილერის ქუჩა № 5.

შაბათს, 19 თებერვალს, დიდუბის ეკლესიაში გარდახდილი იქნება მეორმოცე დღის წირვა და პანაშვიდი გარდაცვალებულის

გიორგი მე. შირეთლისა

მეუღლე და შვილები გარდაცვალებულისა აუწყებენ-რა ნათესავთ და ნაცნობთ თხოვენ მობრძანდნ დიდუბის ეკლესიაში. წირვა და იწყება დილის 9¹/₂ საათზე, პანაშვიდი 11¹/₂

შე ჩემი შეალებით უდრმეს მადლობას ვუცხადებ მშა-
ლა იმ ზირთ და იმ დაწესებულებათ, რომლებმაც ზა-
ტოვა მტკს თავისი ნახებით და სამკლავიარა დეჟე-
შების და წერილების გამოგზავნით ჩემი მეუღლის
გათრგი ექვთიამის-ქე წერეთლის გადარე-
ლების გამო.
ანატასია წერეთლისა.

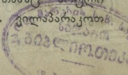
პ რ მ ს ა.

II

ირველ წერილში*) ჩვენ დავხასიათეთ დღე-
ვანდელი ქართული პრესა და მივედით იმ
დასკვნამდე, რომ ის ერთიანათ გათხასირებულა
როგორც გონებრივით, ისე ზნეობრივით. იმას
ალარავითარი უმაღლესი და უწმინდესი იდეალი
არ იტაცებს, არ აფრთოვანებს და, წერილმან,
უმნიშვნელო რამეებში ვართული, თავდაღმართში
სწრაფათ ეშვება და სამარის კარებს უახლოვდება.
პრესის ასეთი დაცემა, რასაკვირველია, ერთი დღის
და ერთი წლის საქმე არ არის. იმას უფრო გძელი
ისტორია აქვს, უფრო გძელი გზა აქვს გავლილი
და, მასასადამე, საკიროა ამ გზის გამოარყვევა და
შესწავლა, რომ მით გაგებულ იქმნას დღევანდელი
მდგომარეობა და გათვალისწინებული საუკეთესო
მერმისი. მას ვავიციოთ ეს ისტორია, რაც შეიძ-
ლება მოკლეთ და მკაფიოთ და თანაც სრული
მიუღვამლობით და ქეშმარიტებით.

*) იხ. „კვალი“ № 5

ჩვენ რაც შეიძლება ნაკლები, ვალაპარაკით თვით პრესა რაც შეიძლება მეტი. ის თავის თავს უკეთ გაგვეცნობს, ის თვითონ უკეთ გვასწავის, რა იყო წინეთ და რა არის დღეს.

ქართული თანამედროვე პრესის განვითარებაში, რაიკა ორმოც წელს ძლივს შეიკავს, ჩვენ ვამჩნევთ ორ ხანას: პირველი—ეს ის ხანაა, როცა პრესა დაიწყო, ფეხი აიდგა და მედგარი ნაბიჯით წინ გაქაჩა. ეს მისი მოძრაობა არის მოძრაობა პირდაპირი, უშიშარი და შეუფერხებელი. ის ვიღღა აღმართი-აღმართ, ანგრევედა ყოველივე ზღუდეებს, სებძოდა დაბრკოლებებს და მით ქმნიდა თავის სავალ გზას. ამ დაუცხრომელი ბძობლით იმან მიიღწია განვითარების უმაღლეს საფეხურს, ავიდა თვით მწვერვალზე და საქვეყნო გამოცხადდა: აი როგორი სახის უნდა იყოს გავერობივლებული პრესაო. მეორე ხანა—ეს ის ხანაა, როცა პრესა ამ მწვერვალისაგან ძირს ვარდება, თავდაღმართში ეშვება, უკვე მოპოებულ ალავს უარსჰკრავს და შორდება, განვითარების უმაღლეს საფეხურამდი ჩამოდის და ბოლოს სრულიად უძლეურდება. პირველ ხანას მეთაურობს „დროება“, ხოლო მეორე ხანას „ივერია.“

„დ რ ო ბ ე ბ ა.“

ძართული პრესის წველთ-აღრიცხვა იწყება „დროების“ დაარსებით (1866 წ.) მართალია, თუ გავითი არა, ჟურნალები წინეთაც გვექონდა, მაგრამ არც ერთ მათგანს პრესის ხასიათი არ ჰქონებოდა. საუკეთესო მათგანი, „საქართველოს მოამბე“, რომელიც გამოდიოდა 1863 წ. თ. ილია ჭავჭავაძის რედაქტორობით, წარმოადგენდა უფრო აღმანახის, წერილობის კრებულს, ვინც ჟურნალს. მასში არ მოიპოვება არც ერთი მიმოხილვა, არც ერთი სტატია ლიბურ ვარმის შესახებ. (პირველ ნომერშია მხოლოდ „მინაური მიმოხილვა“ ჩინოვნიკობაზე). ასე გაშინჯეთ, არც ერთი სტატია არ არის შიგ მოთავსებული ბატონ-ყუმბის წინააღმდეგ! დი ეს მაშინ, როცა თვით მთავრობა ბატონ-ყუმბის აღუქმებდა და რუსეთის მწერლობა ერთიანთ ამ სავანზე ღლადებდა. ამას კარგათ გრძნობდა თვითონ რედაქტორი და ეს კიდევაც აღიარა: „ყველაზე დიდი ნაკულევიანება ჩვენი ჟურნალისა ის იყო, რომ სხვათა შორის დროების ინკერესი არ ჰქონებოდა, ვე ინტერესია ყოველი ჟურნალის სული, ვე აცხოველებს, ვე აბრუნებს მის სილს... და „სიკარამაც“ თავისი ჩვეულებების წინააღმდეგ, მართალი სთქვა, რომ „მოამბე“ „სტორიკსა“ ჰვაესო“ (№ 11 „რედაქციისაგან“. ხაზგასმული ყოველგან ჩვენია).

ერთი სიტყვით, დაფუნება „დროების“, აწ

ვანსვენებული გ. წერეთლის რედაქტორობით, არის იმავე დროს დაფუნება პრესის. რედაქციამ პირველსავე ნომერში ნათლათ გამოარკვია გაზეთის ქეშმარიტი მიზანი და დანიშნულება. აი რას ვკითხულობთ მოწინავე წერილში:

„რედაქციას სხვა ზრია არა აქვს რა, იმის გარდა, რომ ჭეშმარიტების გაგრძელებას და ხალხის კეთილდღეობას მოეხმაროს. ამ ზრის უუგებებას ექნება სხივდისისა და კეთილშობილების დათრგუნვა... თუ რომ ჩვენს ნაკულევიანებს არ დავეთვით, დონსძიებაც იმისას ამოკვეთის ადვილი ექნება. მასზე ვაბუთმა უნდა იფანარკოს. ძნელია ეს საქმე; საზოგადო კეთილდღეობის შესახებ შრომას ვერ ჩვენ არა ვართ შეწყველად არ ვაფასებთ. მისათვის, მრავალი ხანდახან, რასაკვირველია, შერისხვენ „დროებას“. მაგრამ თუ ამასაც არ შეუდექით, ნათესაც ვერა ვნახეთ. ხანდახან ესევე მოხდება, რომ ნაკულევიანების გამოხატულებაში ვაბუთი გადაჭარბებს. არც ამ შემთხვევაში უნდა შეგვაშფოთოს. უფროდის ლიტერატურაშია მისიება, რადეც სურთ რა-ზღეშე საზოგადო ურადებას მიჰქეიან, რომ უფრო ადვილათ ამოჰკვეთონ ისა, განკებ წარმოადგენენ ხელამე იმას გადაჭარბებით.“

აი ეს არის „დროების“ ლტოლივლება. მისი მოწოდება გამოამაჰკაროს ის რაც უფარგისია ქართველ ხალხში და მით ცხოვრება განახლოს, გავერობივლებო. ის თავის სარედაქციო პროგრამაში წერს:

„ცხადია უგდასათვის, რომ დრო იცვლება. ბუერი რამ, რაც ჩვენის მამაშინსთვის იყო საჭირო ახლა მათის მოთმავლობისთვის გამოსადეკი ადარ არის. ეს არის ბუნებითა კანონი კაცობრივია და ამ კანონს ვერ წაუგვერდ უნთა ხალხს, რომელსაც ვე კი შეიძლება თქვათ, რომ ნამდვილათ ცხოვრებას. ჩვენ უნდა ვეცდეთ დავსტოვოთ ყოველივე უფარგისი ჩვენს ცხოვრებაში, რაც კი ვეშაის, რომ ნამდვილ განათლებას გზას დაგვადება და დაუსხლოვდეთ ამ ხალხს, რომელიც ჩვენზე წინ არის და ვისაც ვე ვმართებს მივიღეთ ბუერი სწავლა.“ (№ 34).

ამნაირათ, ძველი უფარგისი ცხოვრების უარის ყოფა და ახალი, ევროპული ცხოვრების შეთვილება—აი მიზანი და პროგრამა „დროების“. ამ გზას ის არაოდეს არ ვადცდენია. მაგრამ ამ გზაზე სიარული მაშინ, როცა ყველა ძველს ველაუტება, დიდ პროტესტს და წინააღმდეგობას იწვევს. და აი „დროებას“ ამის შესახებ გოვლებს:

„ჩვენდა სამწუხროთ არან კადვე იმისათას ზირები, რომელთაც ყველა სწორეთ ნათქვამი ამავეი ქართველზე და საქართველოზე ვინებათ მიანიჩათ და ჭკონიათ, ვითომც ჩვენ ქართველები არ გევეფარს და ამიტომაც მიგაწერთ ხელამე იმათ უოჟელ ცუდსო. ჩვენ კადვე ვა-

ცით, რომ არიან იმისთანა ზირნი, რომელნიც ასე ფიქრობენ, მაგრამ ჩვენს საუბარეუროთ აშკარათ და სახალხოთ კი ხმას არ იღებენ და სსვანართა, უცხო ზირის ჩუმათ უწონრელებენ ხოლმე, ვითომც ამისთანა მოქმედებით ქართველების სახელს დაგიცვათ შურსგნუჟოვისაგანთ. კინრე, ქართველო კაცო, თავი დაანთო ამისთანა მოქმედებას. ბევრ რაც ზურგს უკან თლანარაკე შენ სიცილოვლემო და ვნახეთ რაც ნათელი გამოვიდა მანდუან. თუ გაქვს რამე სათქმელი, რომელიც მთელ საზოგადოებას შეეხება, თქვი სახალხოთ, თუნდა საკუთრათ ჩვენზე და „დროება“ სიამოვნებით დაეაბეგდესო. (№ 35)

რედაქციამ პირველი წელიწადს თავის პროგრამის სრულთა შესრულება, რასაკვირველია, ვერ შეიძლო, ვერ შეიძლო იმიტომ, რომ ამ ვერცხვდავით, გარდა თითონ რედაქტორისა, ვერც ერთ პუბლიცისტს. ამის შესახებ „დროება“ წერს:

მთელი წლის განმავლობაში გვესაუბრებოდნენ „დროებას“ ენა ისე რათ დაერქვა, რომ ნაკვასი კარნი გამოტანს დაპირათ. ამ შემთხვევაში „დროება“ ძალიერ სწევს, მაგრამ ამას კი არა, რომ ბოდიში მიიხადოს შეათხვედის წინაშე, არა, ის ამას სწევს, რომ მართლაც ვერ მოახერხა ჩვენი შინა ცხოვრების შეუფერებლობის გამოხატვა. ამას იმდენი დონე არ ჰქონდა, რომ ჩვენი ცხოვრების უმზავსოება ნათლათ წარმოგვიჩინა შეითხვედის თვალწინ“ (1867 წ. № 1).

და იი ამ „უმზავსოების“ ნათლათ გამოხატვის ცდილობს „დროება“ შემდეგ წლებშიცა. ამ მიზნით ვადასკა გ. წერეთელი 1869 წ. გაზეთი ახლათ ჩამოსულ სერგეი მესხს. იმავე წელს ევროპიდან დაბრუნდა ნ. ნიკოლაძე და ამნაირათ შედგა „დროების“ ახალი ჯგუფი: გ. წერეთელი, ს. მესხი და ნ. ნიკოლაძე. ამათ შემდეგ მიემხრო აკაკი წერეთელიც. ეს ახალი რედაქციაც სწორეთ იმ თვალთვალის ისარით აღიჭურვა, რომელიც გ. წერეთელის „დროებაში“ იყო გამოქმეული, მხოლოთ ახლა შესაძლებელი გახდა ეს უფრო საცემებით ღუფრო ვერკლათ განხორციელებულიყო. ღ მართლაც, 1870 წლიდან, „დროება“ ჰქუხს ღ ქექს ჩვენ ცხოვრებაში. 1) ის პირდაპირ ათითებს ყოველივე უმზავსოებაზე, ის მიწისთან ასწორებს იმას, რაც გასასწორებელია და ამძღლებს იმას, რაც ასამძღლებელია. ის ენება ყველაფერს, ასე გაშინჯეთ თაღის თაღს, თაღის თანამშრომლებსაც კი. კრიტიკა და მხოლოთ კრიტიკა—იი რით ხელმძღვანელობს თითოეული თანამშრომელი.

„ჩინტ მე ბრძოლაში და ჭაფავში შეეკუდებოდა“ კარული, წერს ნ. ნიკოლაძე თავის პირველ წერილში, ისინი მშვენიერ სასახლეებში, აბრეშუმით და ხვედრით შემეკუდნი დამხედნი... და სამაგალითით, სისმინარით დამხადეკული ამხანაგები უდარდელი კუდით, ტუჩიოჭორბელათ ტილიდ საიამოვნებას დაწყოებოდნი... რის თაღის განჩირვა, სლადურა მატალითო? მუხუბებოდ მე მათი ყოფიქცევა. კაცს ცხოვრება უნდა ჰქუყნებუ, ჰუამს, მამს, მამსადამე ეს ფრთხილათ უნდა აუბრობდეს საზოგადო „შეცდომების“, დროებით კიდევც უნდა უჩიკებოდეს. ჭერ საშუალება ვამოხებთ, წელი გავამჯროთ და მერმე საქმის მიხედვით, თორეთ კედელი მუბლით ვის კატუხებთ.—ამ ახრით ისინი სოუხეს, დღდაცობს და სიამოვნებას შეჩვევან და შიგ ნაწი და ახლავცობდას ჩაუკლათ“ (1870 წ. № 23).

მეორე ალიაგას სარედაქციო პროგრამაში ვკითხულობთ:

„იმ დროს, როცა მთელი ქუყუნა კანს იცვლის და როცა ჩვენ საკუთარ ცხოვრებაში ისეთი შესანიშნავი ცვლილებები ხდება, რომლას მკვახესი საქართველოს არა უნახავს, ჩვენი საზოგადოება უწინდებურათ, უღარდელათ, უთავბოლოთ სცხოვრობს და თავის თავიდან ყოველ ფიქრს და აზრს გამოარეკლათ სდევნის. იმ დროს როცა ეს საზოგადოება ფეხილათ სხვა ხალხების ცხოვრებას და ხსისათს უნდა აუბრედებოდეს და თავისი საკუთარი მდგომარეობის გამოუთბესობას ცდილობდეს, ის მამამამისეულით ხერინავს“. (№ 47).

ახალი ასეთ მეგობრებში და ასეთ საზოგადოებაში მყოფ პატარა ჯგუფს მოღვაწეობისას დიდი მხენობა და თავის დადება ეჭირვება, რომ პრესის დროშა ხელიდან არ გაავდოს და თავის მოწოდებას არ უღალატოს. და სწორეთ ამ თვისებებით იყო აღჭურვილი „დროების“ ჯგუფი. ამ საერთო დაცემაში, ამ საერთო დავრდომილებაში ერთათ ერთი „დროება“ ფეხილობს და აფხიზლებს ყველას. მისი მოწინავე წერილები, ფელეტონები, კორესპონდენტები—სულ ყველა ჩვენი ცხოვრების, შეუფერებლობასა და „უმზავსოებას“ ხატავდა. ვგრეთ წოდებულ „შეიღობის და მამების“ ბრძოლა—ეს იყო ბრძოლა ამ ჯგუფის, და მხოლოთ ამ ჯგუფის, ძველი წყობილების წინააღმდეგ. ეს ჯგუფი იყო „კოლო-ბუზები“, „ლიბერალები“, „რიონელები“ „გოგოცლები“ და სხვა ასეთი თავბებები. რანაირათ აღღვედდა „დროების“ წერილები საზოგადოებას, ეს ნათლათ ჩანს შემდეგდან:

„საიჭერებოდა 1863 წლის შემდეგ ჩვენი საზოგადოება უნდა შექვედა დიქტატურის კრიტიკას და, კატუტრება ჩნდებოდა, თავისი ცხოვრება ცოტათ მაინც უნდა შეეცვალა. მაგრამ დღემდე საუბრელოთ ვერ შეგინაშავთ ამას. ახლავ ჩვენი საზოგადოება რისხვდა და წერება როდესაც იმასზე და იმის უჩირო ცხოვრებაზე არა სა-

1) „კრებული“ იგივე დროების განყოფილება იყო, ჟურნალი „მნათობი“ თუქცა ისრიგან ტაღუბის შეიკავდა, მაგრამ ჩვენ ცხოვრების დღღორ ვარამიან ნალებით კავშირი ჰქონდა. იმას არ ჰყოლია მებრძოლი პუბლიცისტი.

სარეგულო შენიშვნას და განსაკუთრებით კაცინჯას და-
 ნახავს ხოლმე რომელსაჲმე ცახუთი ან ჟურნალმა: იმას
 ჰქონია, ეგულა ამისთანა შენიშვნას, ან რომელსაჲმე სა-
 ხოკადო ნაკლუდეგანების ჩვენების და გამოქვეყნების
 მისდლოთ მეთიველებების ცახულება და უსამიანების მი-
 ცემს აქვს მხედველობაში და არა ამ ნაკლუდეგანების გა-
 სწორებას. სამწუხარაო საზოგადოებისაგან დიეტერატურის
 მნიშვნელობაზე ამისთანა უსიყუდილო შესხედლობა. მგ-
 რამ კიდევ უფრო მომეტრებულ სამწუხარო ისაა, რომ
 ზოგჯერ თუბა, თავის ცხოვრების და მოქმედების კაცინჯა
 რომ არ გაცინხან, მზათ არიან რითიმე ანონ ამ
 დიეტერატურას, ან თუ შეიძლება სრულიად მოსპონ
 საზოგადო ნაკლუდეგანების მხიანებელი გზებით ან ჟუ-
 რნალი. ამას ჩვენ უსიყუდილოთ არ ვამბობთ. ამას წი-
 ნეთ „დროებაში“ ერთი უკუხიდად კონკრეტულად იყო
 დაბეჭდილი, რომელშიაც ჩვენი კორესპონდენტი სხვათა
 შორის ამბობდა, რომ აქაური ნაბატონები ავიწროებენ
 გლეხებს, საჭიროების დროს ერთმანეთს ძვირად მიუადენ
 ამით ზურდ და სხ. ამ ამის გამოქვეყნებამ ისე ახლუ-
 ლა თურმე ზოგჯერათა ადგილობრივი მამულის ჰატრო-
 ნები, რომ ერთს თუ ორს იმათგანს წინადადება მიეცა
 სხუებისათვის, ყოველი ღონის ძიება ვიხმაროა, რომ
 გაზეთი მოისპოსო.“ (1871 წ. № 20).

შეორე აღივანა:
 „ვისაც რდაისმე ჩვენში ხმა ამოუღია ან ხელი
 გაუწმინდა ჩვენში მიძინებელი საზოგადოების ფეხზე
 წამისაყენებლად, ან ჩვენი ვალატაკებული ხალხის სა-
 რეგულაციის დასაცემად, ეგულას ცახუ დახედავია ამ
 კაცების ქვეშეველა, რემა მოაწამლელი და მომხმარებელი
 წინააღმდეგობა და მტრობა. ამთ თავიანთ მიზნათ და
 იარაღათ „ჩურჩული“ შეუქმნიათ და ვინც მასაჲრ
 ჩურჩულს საჭიო ახრდათ არ თვლის ჩვენი მიუერებული
 ქვეყნის ამაღლებისათვის, ამთ წინააღმდეგ ესენი ჩურ-
 ჩულის მაკერ ცილისწამებას და ბეზღებას ხმარობენ,
 რომ ამით სახელი გაუტეხნან და ფეხი მოტეხნან ეო-
 ველ მიმართულებას, რომელსაც მათი ჩურჩული არ
 სქამს და რომელიც ჩურჩულის მაკერ საქმეს და შრომის
 თხოვლობას... ამ ზიარეს, თავიანთ კერძო სარგებლობაში
 და ზიარებაში მიხიან ძიებაში ჩაფლუთ, რდა სწამთ
 სხუებში არც გულწრფელობას, არც ჰატროსენებას, არც სა-
 ზოგადო მისხურებას... (1873 წ. № 45 ნ. ნიკოლაძის
 წერილი).

აი რა ხერხით და რა ღონით ებრძოდა ბნე-
 ლის მოყვარული საზოგადოება სიტყვის პირდაპირს,
 მართალს და მჭრელს. რეაქცია სინათლის წინააღ-
 მდეგ თანდათან გამძლავრდა და ამოქმედდა. პირა-
 დი სარგებლობის მიძიებელნი შეეროდენ და ომი
 გამოუცხადეს „დროებას“. მაგარმ სად, რით?
 მათ არ ჰქონდათ ორგანო და ხელი მიჰყვეს ქვეშ-
 ქვეშ ქაღვების, ზიზლის და შურის გავრცელებას
 გაზეთის წინააღმდეგ, „დროება“ კერძო პირს ეხე-

ბი; იმათ იმბავსაც არ მზღავს, ჩაკლოთ...
 ამის პასუხით „დროება“ წერს:

„ცახუთს უფლებავს აქვს უფლება და არა თუ
 უფლება—მოვალეობაც, შევხოს კერძო ცხოვრებას იმ
 პირისას, რომელიც საზოგადო ასპარეზზე გამოდის,
 რომელსაც რამე საზოგადო მნიშვნელობის მქონეობა
 თანამდებობას ან საქმე უკისრნია, ან სურს იფაროს...
 თუ ოდესმე ცახუთი („დროება“) ვინმეს შეხება, მერ-
 წმუნეთ რომ იმ კაცს უგუგველია, რამე საზოგადო მნი-
 შენელობა ჰქონია. „დროებას“ არაფერს არ ამოუღია
 ხმა ისეთ კაცზე, რომლის მოქმედებას რამე საზოგადო
 მნიშვნელობა არ ჰქონებია, რომლის საქმეს ან სიტუაციას
 სრულყოფილ კერძო სასათაო ჰქონებია.“ (1875 წ. № 34).

ამ გვირათ, კრიტიკა ჩვენი შინაური ცხოვრე-
 ბის და მოღვაწეობის და მით ძველი ურთიერთო-
 ბის დარღვევა და ახალის დამყარება—აი „დროე-
 ბის“ გზა და ხილი, აი მისი მანათობელი ლამპარი.
 ყოველივე სასიკეთო, კოცხალი და წინმიზველი
 შემოკრება ამ ლამპარის გარშემო. ამიო შემუშავდა
 პირველი ევროპიელი გაზეთი ქართულ ენაზე, გა-
 ზეთი მხნე და მტკიცე მიმართულების. ამ ახალმა
 მიმდინარეობამ მეორე მხრით გამოაოწვია ძრიელი
 წინააღმდეგობა, ააღროძინა რეაქცია და ეს არა
 მარტო ძველ საზოგადოებაში, არამედ ახალ მოღ-
 ვაწეთა შორისაც. „დროების“ პროგრესიულმა
 ჯგუფმა ბუნებრივთა დაბადა მოწინააღმდეგე ჯგუ-
 ფი, ჯგუფი კონსერვატორთა. და აი ამ ჯგუფმა
 დაიარსა საკუთარი ორგანო, რომლის პირველი
 ნომერი გამოვიდა 1877 წ. ამ ორგანოს სახელია
 „იგურია“...

ნ. ჟორდანი.

სისვა-და-სისვა ამბები.

როგორც მეთხველებმა უწყიან, წერა-კითხვის
 გამავრცელებელმა საზოგადოებამ ვაგზანა ქ. მაინ-
 ცში გუტენბერგის იუბილესათვის ბ. ქართველი შეი-
 ლის მიერ გამოცემული „ფეხვის ტყაოსანი“. ამ
 დღებში მაინცი ქალაქის თავისაგან საზოგადოებას
 მოუვიდა მაღლობის წერილი, რომელშიაღც ქალა-
 ქის თავი ატყობიბდა: რუსთაველის პოემა შეინა-
 ხება გუტენბერგის სახსოვრათ დაარსებულ ქალაქის
 მუზეუმშიო.

7 თებერვალს სამქოს კრებაზე თფილისის ქა-
 ლაქის თავის მოადგილის არჩევნები მოხდა. დასა-
 ხილებულ კანდიდატებიდან თეთრი კენჭის საჭიო
 არცივი არც ერთს არ ამოსვლია შემდეგი არჩე-
 ნები დანიშნულია 21 თებერვლისათვის.

სათანალო მმართველობას; პეტრობურღში, რა-
 მდენიმე შუამდგომლობა წარედგინა სხვა და სხვა

საქართველოს
საგარეო ურთიერთობების
მინისტროს

კვირიდან კვირამდე

კანაწინ მომრიგებულ მისამართდის არ ითქმის, რომ სასტრეიო იუოს როგორც ზოგაერთინი მოკლედენ, ახა რა დიდი საჭეჭა ბუერ ზედ მეტი ანადებინან ცოტა თვით-მმართველობას მიუგუნს ჟარიმის სხინი? მცხოვრებლებს რა შერე ამით? ისევე 10—10 კან. ძღვევა გირვანჭა ხორცში 9 კან. მაგაფრთ ან და, შუადეულის თქუნს. როგორც ხედავთ, ჩემო მკითხველნო, თვითმმართველობას შუგას უსიგებს, უსიგები მცხოვრებლებს, მცხოვრებლებსა სურბის ბახარის და ვევედა ერთათ-კი თაუ-თავიანთ ჟიბეებს, ნამეტურ ვინც მწერლათ იუთ ჟიბებს სისქეზე. გამარჯვებულა ამ ომში ისევე უსიგებია, რადგან ძველებურათ-მთაბურათ 10—10 კან. ეოდან გირვანჭა ხორცის. უსიგებს შემდეგ თვით-მმართველობას ტიპირჯუვა, რადგან უშედეგებულა ზროექტი (რომლის განხორციელებას შემოდგამს მე-XXI საუკუნეშიცნათ) 10000 მ. ნასესხები იფუდი, 50—50 მ. უსიგების ჟარიმას და რაცხა კიდევ დახარჩუნა, მსოფლიო მცხოვრებლები სულ დამარცხდნენ: წინეთ თუ ძრახის ხორცში აძღვევენ 10—10 კან. ახლა კამჩინისაში აძღვევენ! მათ ჟიბეების ამბავს და სურბის ფრინველ-ცხოველებების სისცოდნავეს სულარ მკითხავთ. ასეა, ჩემო მკითხველო, რომ იტყვიან: „ჩველებში შეიტაკუნო“...

სურბიში თუ ასეთი ამბავი დატროხდა, არც სახელკანთქმულა ნოვისეკტი უთფილა ძილში; მოკესსენებათ რომ ნოვისეკტის ტერიტორია დათუფდეს ლუდ-ხანების ბატონებსა, ვერც ჰაღატა და ვერც კასაცია ვერაფერს გახლენ მტონი იმთ წინაშე. ნამეტურ მას შემდეგ რაც ამ ერთი თვის წინეთ მოხდა. ქალბატონი № 6 ანჭარბით მიდილას ბახარში, რადგან მეტი ცხა არ იუთ, უნდა გაეფლო ლუდ-ხანის წინ. შეხარხარებულმა ლუდ-ხანის სტუმრებმა, რომლებიც ის იუთ კარეთ მოდიოდენ, წარმოიდგინეს. ეს ქალი ამა და ამ ლუდ-ხანის წვერი უნდა იუოსო. სტატეს ხელი ქალბატონ №-ს მიუხედავით მისი სურვილისა და მოუნდამეს შიგ ლუდ-ხანაში შეტანას; რასკვირებელა, ცნობელი, ადამიანურ ზნეობა-ტონების მოკლებულა, კარც დღეს არ დაუბნებდა უღონო ადამიანს, რომ ქალბატონ №-ს კივილი არ დაწყუოს და ამ კივილზე ჩვენ არ მიუშეულებოდათ, ვევედა ეს მოხდა შიხან დღეში, მსოფლიო ადამიანს ტონება ვერაფერს ხედავდა! ამაბუნ, ეს ამბავი ვევედა მოხსენდა უისიც რიჯია მასო, მსოფლიო მოხსენების ნათოფი-ვიც ალათ შერმე. ნუ თუ, მკითხველო ამას შემდეგ არ უნდა მოკლოდეთ, რომ ლუდ-ხანის ბატონები, ერთ შენიერ დღეს უსიგების მაკლადის მიხატენ და „სტანკას“ მოახდენენ? შე გეტყვი შენ, იმითა რინხვი აქ ერთათ თუ ორი! მტონი ასისაც გადაჭარბებს.

ბ. ტუხია.

რა კარგია ბატონობა.—ახნაურის საჩივარი—შეოცე საუკუნის უძველესი გუჯრები.—ახირებული მშობერი და კიდევ უფრო ახირებული მძღარი.—ვისი ბრალია?!

კვირიდან კვირამდე მობრძანდება, ჩამოდექით! ის ახლად ის კი არ არის, რაც წინეთ იუთ. რა იუთ წინეთ? რა და ტრადის მისუთ ბირახი, ვევედას ფეხის თაგისა და სათუდავი. ახლა? ახლა ის ცახდა ახლად ცახცახის მუთაური, რედაქტორი, დირექტორი—რაც გინდათ ვევედაფერი. მას დიდი მოწინააღმდეგე და თაყვანისცემილი პურობან: ბატონო „კვირიდან კვირამდე“—ო, მოწალო ხელმწიფე „კვირიდან კვირამდე“, ჩემო იმელო „კვირიდან კვირამდე“ და სულ ასეთი კომპლემენტობის მიმართება ხლამე მას. დმერთმანი ღამის სულ გაჯაგიოს ის სწულადი. ახა სიდიან წარმოიდგინდა; თუ თქვენსე ასეთი დიდი ბჭი განებულა? რა კარგი უთფილა უფროსობა, ბატონობა და რისამე ბატონობა! ცაჭებენ და ცაჭებენ, ოდნედი ცაჭებდა და შეეფრებას საჭროთ. შენით თუ შეიფერე, ხომ კარგია, თუ არა და ძალათ შეკავებუბიბენ. სწორეთ ისე როგორც ამ ჩვენ ახლად რედაქტორს რედაქტობობას შეაფერებებს. მისმა უკანასკნელმა ზროვლადანამ აღტაცებში მოიფრება საზოგადოება; ავაშინა დმერთობა, ქაღალდის და მარკის ფასი თუ კი ვაშევე, ცახცახით აჯურ უთფილა და შიგ შუა ტულში კამიბეჭაბიბით—ამითს ვევედა, ვისაც კი ორი ახანის დაწერა შუჟდა. და კიდევც მოდის და მოდის ცხელ-ცხელი წურბელი. ზოგი ამ შითს არის, ზოგიც იმ შითს, ხლად ვევედა კი „კვირიდან კვირას“.

* *

„ბნო კვირიდან კვირამდე! შენი ჭირბი, შენ მაინც მომაჭეო უურადება, თვარა ღართ ვართ კაცი, წელში გუტულით, ტვიმადეთ. ვინ არის ჩვენი ცამკითხავი, ვევედა თავის თაგზე მაინც თეჭრის და ჩვენ კი ჟურნე ვერ შეგვტრება თავისი თავი ვევედას თუ არა, ხლად იმამზე თეჭრის ვინ ჩავა. თვევენ მტურს იმბრონი გაჭარბება, რამდენიც ჩვენ ზურბეუ ტრიალებს დღეს. აა რაცხა ორი ქნევა მაქა ვევედას კერ ტუში მიგებულა და იმის ცამკითხობით ქე ვევედას სულა. აა ერთთ ვევედა ჩემ თაგს არ მომთრებას, შენზე ფულია და მომეცით. რა მოტეც, რომ არაფერი მაჭებს მეთქი, უფთხარი. ავი მე არ ვიცი, უნდა მომეცით, თვარასხლს, კარს, სიმინდს—უფლოფერს ავაწერო. ვითეჭე, მართლად ფარცავი არ დამემართება მეთქი, და დოწევე ვაჭრობას: რამდინს დამეჭრებო მეთქი. რას ამბობ, რის დაჭურებათ, ცადმიადო რადც დაჯიარა და წამიკითხას შენზეა ას ორი მანათი შიშველი ვერცხლიო! კამიკვინდა, ახლად ფული ერთათ ჩემ დღეში არ მინახავს და ახლა კი ვევედას თუ თურმე მე უნდა ცაჯახიხლო. რა ვენა ცახჭეკვი რომ სდამე იუოს, კაი ხანია ტვიმეკვოდა. ახლა ბნო კვირიდან კვირამდე, ერთი სათხორავ-

მაქვს შენთან, კგბთ ვინმე იცოდე ისეთი მადლიანი კანონი, რომ იმ ნემს თრ ქვევა მიწას მუქათათ მიართმევდეს და ამ ვალსაც მომაძღვილებს!.

გურული აზნაური.

* *

ამის შესახებ სანუგეშოს ვერას გეტყვი. როგორც თქვენი წერილიდან ჩანს, მამული მძიმე ტვირთი უოფილად და დღეს კი ისე წახდა დრო, რომ მძიმე საქმეს ვეუღა ერთდებას და მსუბუქს ეტრნება. ამას შემდეგი წერილიდან დაინახეთ:

„ძალიან ზარბთს ვერას ცნობსთ, სწორეთ ასე არის ამ ჩვენს ქუთაისში. ვინ ვის უხივებს, ვინ ვის უთხრის თრშით—ამას სთავადავი არ აქვს. აქათ და „დახისისა“, წერას ვიცით და მოგვცათ სიცოცხლეთ ერთამეორებზე წერდენ და წერდენ. მკანი არც ერთი დაწესებულებათ არ დგურებუბათ, რომ ერთი სხებეწარს არ შეეკვლით შიგ. ჟერ იუთ ბანკის რევიზია მოახდინეს, გავრდა ხმა, აი ხნებ კი გამომხდებთ შვი და თეთრი და ბარე თრს უგრავენ თავს ცივე ქვეყანაშით. მარს თქვენც არ მომიკვლით, ვეუღა ისე არის, როგორც იუვენ. ცთავდა ეს თუ არა, ხნდა მერეთ რევიზია დაწვეს, ჩხრევენ და ჩხრევენ საქმეებს. ამბობენ, იძლებინ ხნდა-ხნდა გუჯრები აღმოახინეს, რომ არც ერთ ჩვენს მიესტრბეის სიხმარშიაღ არ მოკლანდებოდა. და ეს სულ ძველით ძველია, მეთეთ, მერვე და ასე განზიხეთ მერეთ და ექვსად საუკუნისაგ კი. და რაც კიდევ უფროს სკვირვალად, ვეუღას ჩინებულთ თანამედროვე ქართულით არის დაწერილით. ამჟამათ სუვევლას ამხებ დახანრბობს აქ და დიდი თუ ზარბას ერთმანეთს უღობებენ: აი რა დიდი გულტრბას გუჭონებიათ ამ 17 საუკუნის წინეთით! თქვენ რას იტყვით?!

ქუთათური.

* *

ჩვენს ვიტყვით ამას, რომ ბრწეინახლეთ წოდებთ წინ მადის... როგორც დიხის მითის იქით, ისე აქეთ, რასაც მოწმობის შემდეგი წერილი:

„მოკვასინებთ, რომ თიფლისში ქართული თეატრი გვაქვს, მერე მერე და გვაქვს, ღაღლივართ და ვსიამოვნებთ. აი მკ. ხუთშასათსაც კახლიათ და, წარმოდგენას რომ თავი დაახებთ, მარტო იმდენას ნიარ-ნიარი ხნდხის ერთათ ხნხვ რათ დიდდა. ქალაქში რაც ქართულად კი არის, თითქმის სულ ვეუღა აქ იუთ თავითორილი. და აი, ხნდა თურმე უოკიდეთ ეს უნდა მისილთს, თეატრი უნდა გაუქმდეს და დროს სკარბლათ ისევე უღვანდეს უნდა დგურებუნდეთ, ხოლო ჩხრბობის ასამღლებლათ „მადლებს!“. ასე გეიბრძახებენ ამ თეატრის ზარბთნიბით, რიცხვით შუადი და რომელ ერთს არ უნდა დუჯრთ. დიხს, ეს შუადი წარმომადგენელი ბრწეინახლეთ წოდებთ, რომელთაც სთავადახნარეთ ქარვასლებთ: ცამეკი კომისია ეწოდება, საქმეებით აღიარებს: რის თეატრი, რა წარმოდგენას, ხნდა თუღათ სკარბთ, თუღათ, ხოლო თუღათ კი დაუქმბით იძლებენ და არა თეატრებით. წარმო-

დგურებთ ზირბჭით გეტრბებთ თუღს და, თუ ჩვენს თეატრში არ დღელივართ, სწორეთ ამიტომ ვერას ვცნობებთ ქვეყანაზეთ და მართლაც, ქართულ თეატრს ამოათათ ვეკლებთ და არასოდეს იმ კომისიის წევრბა იქ თვალით არ დამინახავს. ამას წინეთ რაღაც უნდაღათ ერთ მათგანს ქუჩასზე შეუოფეთ და თეატრის სკარბობასზე ჩამოფიქვბეთ ბასი. მან ერთი მრისხნეთ კადმობნება და ჩამოფიქვბეთ: კავიანი, ნუ ხართ ჟოურთ, თავდა-ხნარობდა დღარიბდა, შამშილით ვეუღათ და რა თეატრება, კგ თქვენი საქმეა, მადღრბობის... და სწორეთ მეც მამის გამახსენდა, რომ თურმე მე ხნებუბო მადღარი ვიყავი და ის გვაში კი მშარბ... ოჰ, ღმერთო ჩემო, რა და რა ამბებს არ კავიანებთ ამ ცოდვებ ქვეყანაზე!!

თეატრის მოყვარული.

* *

აი კიდევ ერთი უნდებელი ამბავი და დღეისთვის გუოფეთ.

„მ. ხ. მართალია, ახალი ცახუთის მუთაურათ მამაკავი ბრძანებლათ, მარამ იმედათ ქალბის შილათ არ დავუბრძანბით და ორთველ სიტუვას ვუთქმევინებთ. ერთი გეიბრძახეთ, რა არის ეს, რომ ავინებუბათ ქალბუბო, ქალბუბო, და თუეს არ გავრვლებუბებთ ისე, რომ სიცოცხლეთ არ ჩავიბიწარბოთ? ქა, კავიანილას ეს? დავიწვიბთ თუ არა რამე საქმეებს საქმეს, მამინვე მოკვარდებთან და სულს ვეიწუხებენ, ეს ასე არ ვარგას, ის ისე, —და ერთიანთ კადგეიტრბადლებთ ჭკუა-თუნებას. აი ხნდაც, დუთეინათ, ვისი ბრდაღა, რომ ქალათ სამკურვალთ კარკით ვერ მადისთ? ვუი შენ ჩემო თათ, ესეც კი ვერ გამოუცნებათ და ჩვენს კი დამის ჭკუის სწავლებით კადგეიტრბან. ვისი ბრდაღა და თქვენი, მამაკვების, მოკვალათ კი მოკვალეთ მაც თქვენ თავს, ახა! თორმე ჩვენს კავიანს, ვწრბობბთ, ვეუშობბთ, ვერაში ორ სიმჯერ მანდ ერთათ ვიურბობთ, ვღახანკობბთ, ვეუსიადობბთ, მარამ თქვენ რომ არ ვგავებბთ? ნეტკვ როდის იქნება თქვენი მონობისკან გამოვიდეთ და თავისუფლათ ამოვიასუნთქობთ... თქვენიან დახანკავებ კი არ მსურს, სწორეთ თავი წაიღეთ!...

ახალი აზრების მიმდევარი მანდილოხანი.

* *

ამვე სკანზზე მივიღეთ წერილი მერეთ მანდილოხანის, რომელიც თავის თავს უბრდაღთ „დაჩეკასისას“ უწოდებს. ის სულ სხვას ამბობს. დავსტამბათ შემდეგ ნომერში.

ინგლის-ბრანსბაკლის რეზი.

„მ ერთი ვერის განმგებლობაში ინგლის-ბრანსბაკლის ომის ველზე შესამჩნევო ცვლილებათ მოხდა. აქამდის ომი უმთავრესთ ტრუკებს ნახარბებზე წარმოდგენას და ინგლისის მთელი ძალ-ღონეთ ლადისმობის განთავისუფლებასკენ იუთ მიმართული. ახლა კი ინგლისელბამა შენვადეს

ტუქტიკა და მობინდომეს ორანჟეს რესპუბლიკაში შესივს. ამიტომ ინგლისის ჯარის ერთი ნაწილი წავიდა დასავლეთის მხრით, ბურები განდევნეს კამპურელუდან და მთავარ სარდალი რობერტსი გადავიდა შტრასს სახლურებში. ამხარით, ტუტელას ნაზირას დგას ბულერი თავისი ჯარებით, ხოლო მობინდომე მოდერნოვიანს მხარეს, ორანჟეში, დგას რობერტსი თავისი ჯარებით. ამ უმართ, ომი ორივე მხარესს განდებულა. კამპურელის განთავისუფლების შესახებ, აი რას ამბობს უკანასკნელი დეპუტა:

„როდესაც ქალაქს რვა მილით მიუყახლოვდით, იქიდან გელითგანდით განდებულეს, ბურები ვას გვხვევია და გუგსინახო. ჩვენ მაშინვე ვუპასუხეთ: აქ დგას დეპერადი ფრენხის ჯარი, რომელიც თქვენს კასთავისუფლებათ მოდისო. ქალაქში მომწვედელთ უფიქრინათ, შეიძლება მას ბურები გველანარაკებინახო, და შეგვიკითხეს: ვის ჯარს გუთხოვთო. ჩვენმა პასუხმა დაარწმუნა, რომ ინგლისელები ვიყავით. მცხოვრებნი დიდი სიხარულით მოგვეპეტენ. ჯარი იმ დამეს ქალაქში დარჩა, ხოლო მეორე დღეს მტრის დეპერა. ბურები კაპიტენ გორაკებიდან და დატოკეს მრავალი მოკლულა“.

რობერტსმა შემდეგი მრავლამადით მიმართა ორანჟეს მცხოვრებნი: ინგლისის მთავრობის ახრით ორანჟეს ჯარების მის სამილბოტელში შემოსევა არ მომხდარა ორანჟეს მცხოვრებთა თანხმობით. მისი ახრით, ამ შემთხვევაში პასუხის მტერებია მხოლოდ ორანჟეს მთავრობა და არა ხალხი. ინგლისის მტრულთ არ უფურესი ორანჟეს ბურებს, ის ცდილობს მხოლოდ დაიფაროს ისინი მათი მთავრობის უკანონო მოქმედების ცუდი შედეგებისაგანაო. მაშ თავი დახრებთ ინგლისის მტრობასო...

ამხარით, ინგლისის ჯარი ჟურ-ჟერობით იმარჯვებს დასავლეთის მხრით. რობერტსი რამდენიმე დღეში ორანჟეს სტანტო ქალაქს (მლუნიონტენი) აიღებო—ამბობენ. და თუ ეს ასე მოხდა, ომი აქით გათავუბული იქნება. რობერტსის საწინააღმდეგეთ ტრანსვაალის მთავრობას დიდძალი ჯარი გამოუტყავნია ორანჟეში და მისაღობენელია მათი დიდი შეტევა, რაც ორანჟეს სვებელს გადაწყვეტს, ხოლო წერილ-წერილი შეტაკებუი ხშირია.

ამვე დროს, ბულერი თავის ჯარებით ტუტელას არ ეშვება და დელისმიტის განთავისუფლებათ ხელხელანებს აწეობს. მისი ათი თებერვლის დეპუტა იუქება: „მეჩუთუ დოვიზა 8 თებერვლს ტუტელაზე გავიდა და მტერი განდევნა“. ეს მოთხვეუერ არის, რომ ბულერის ჯარი ტუტელას გადავიდა. ლონდონში ხმა გავრცელებულა დელისმიტო განთავისუფლდაო. მარა ეს ჟურ არაფრით არ მტკიცდება.

ბურები ხელს იძულებული იქნებიან ლელისმიტთან დაბანაკებულა ჯარების ერთი ნაწილი ორანჟეში გაგზავნონ და მთი თავისი ძალაც შესუსტონ. უოკელ შემთხვევაში ამის კრიტიკული მომენტო ხელა—და ვინც აქედან გამარჯვებულა გამოვა, ბრძოლისაჩრხვ იმის სისარტებლთ ატრიალდება.

ლ რ ბ ი ლ ი.

წარმოშობა მისი ხსნე ღრუბული მდგას თავსუდა, სითკუნე პირი ვიბრუხე, იქით მიმუჭება გზასუდა. აღარ გამოშვა წვეულმა არსით ქვეყანასუდა. მის გამო ხათელს ვერ ვსკდავ, მზეს გადაფარა წვეული; ჩრდილში ვარ, ხათელს დავუქებ, თავისუფლებას ჩვეული... უდროთ ვგზნებო უმხოთ, ხლუნცდება გრნობა-გონება, მინდა გავმორღე ბეკლეთს და ღობე არ შეღობნა! ახ, მომიცა მვეტორი ისარი, შემეკული ბრლოის ჭკობათ, დრუბლებს შევევირო, შეგახო რანდისებურ რანათა, ვესროლო, გული გაუზო, გუავნტო აქეთ-იქითა!...

დ. თომაშვილი.

საზღვარ-გარეთ.

ზერმანი. ამ უმართ ზერმანიის სელაპარაკო სჯინათ გადაქვეულა გერეთ წოდებული ფელტის ბროქეტო. საქმე იმამა, რომ გერმანიამ გაიძლიერა რა ხმელეთის ჯარი, მობინდომე გაიძლიეროს ზღვისი ჯარიც. ხმელეთზე იმას შეუძლია შევიდოს ხმელეთის დიდ სახელმწიფოებს; ახლა მას სურს შევიდოს ზღვისზეც ზღვის დიდ სახელმწიფოს—ინგლისის, და აი, კიდევც წარადგინა მთავრობამ შესავერი ბროქეტო რეისტაჟში. ბროქეტის ძალით 20 წლის განმავლობაში უოკელ წელიწადს ფელტის განსამრავლებათ უნდა გადაიღვას 40 მილიონი მარკა (19 მილიონი მან). და გაუთანხმორდეს ინგლისის. ამ რიკათ მთავრობამ მოათხოვა სულ 800 მილიონი გულმეტო ხარჯი, რადგა ხალხის ჯობიდან უნდა ამოვიდეს. ამ ბროქეტის განხილვამა ეს ორი ვვირას რეისტაჟი. კონსერვტორები და ნაციონალ-ლიბერალები ბროქეტის

მიმხრეა, უკანასკნელი ზარტის წარმომადგენელმა, ასევე მისმა, ასე კავთავა თავისი სიტყვა: „კინც ლეაზუ ბატონობას; ბატონობას ვაჭრობამდე, ხელა ვინც ვაჭრობაში ბატონობას — ბატონობას ქვეყნის ქონებაზე და მით მიუღ ქვეყნისზე“. კ. ო. ფლოტო ჩევი, ვაჭრების, გეგმარის სამართლით. კლერიაკლები (გერტრო) არ არის წინააღმდეგი ფლოტის გაძლიერების, მხოლოდ არა ასე უნებ და მღვინ ხარჯებით, როგორც ეს ზრექტობა, ხოლო შემარტნებე ზარტები: თავისუფალი მთახრები, დემოკრატები და სოციალ-დემოკრატები ზრექტის სრული წინააღმდეგი არაან და რა თქვა ბუბელმა თავისი ზარტის სახელით:

„რათა არინმა გუშინ თქვა, შემარჯუნენი ზრექტის მოხრევა, შემარტნენი კი წინააღმდეგით. ეს სრული უკმარებობაა და ეს ასე აქნება მუად. ისინი მომხრე არაან იმართა, რომ ამით თავის კლასის ინტერესს ამარტუნ და ავრტყლებენ. ჩვენ კი წინააღმდეგო ვართ ზრექტთან იმართა, რომ ის ამძღვრებს კლასურ სისტემას, რასაც ჩვენ ვებრძობთ, მეორეა, არ ვინდობთ მთავრობას და მესამე, ხარჯები იტარებს ასეთხარათ, რომლის წინააღმდეგი ჩვენ უფაგლოვის ვიყავით. აი ის ზრინცობა-ღური საფუტყელი, რომლის ძალით ჩვენ უარს ვუთითებ ამ ზრექტს და შემდეგმად ასე მოვიტყობით. ამ კოთხვის ბუნებრივი გადაჭრას მითათხოვს რეისიტაციის დათხოვას და ხელხის შეკითხვას, მარა განა ჩვენ ბუნებრივ ზრექტებში ვგზნობრთ? სრულიადც არა, ვისაც უური სსმინება აქვს და თუღლი სახელათ, იმისთვის ცხადია, რომ ეს ზრექტი ზრექტია და უკანასკნელი არ არის. ამას მოჰყვას მეორე, მეორეს მესამე და მესამე კაუთა-გებულათ. წინათ მორტხუათ იტყვადენ სოღეჲ, ფალოტო გეგ-სკინრობათა, ხელა კი სჩქეგნობთ უვირან არა მარტო ფლოტის სკინრობაზე, არამედ ასეთი ფლოტისა რომელიც ინგლისს გაუწევს მეტოქეობას... იღვღოთ რომ ინგლისი ჩუნი ბუნებრივი მეგობარა (სიცილი შემარჯუნებთა შორის)... ჩვენში იფიქრებთ იმას, რომ ინგლისიც ამრავლებს ხომალდებს, აძლიერებს ფლოტს და მასსადამე ჩვენ, რომელნიც ხელა ვიწვევით საქმეს, ვეროდენ ვერ კაუთანასწორდებით ინგლისს და ოც წელს შეიმდებენ ასე შორს ვიქნებით ინგლისის ფლოტისაგან, როგორც ხელა ვართ. ვარდა ამისა, საფრანგეთი და რუსეთიც შეეძლიან ობეს თავისი ძლიერი ფლოტო კიდევ უფრო გაძლიერონ. მაშ ვის უნდა გაგასწოროთ ჩვენ წინ? მარტო ინგლისთან და მის კოლონიებთან ვაჭრობას შეუფრტყვას შეუძლად ჩუნი მრეწველობას საშუადმიო დასცეს. ამიტომ სწორე გითხრათ, არ მოქმდის ის ზინხი და მტრობა ინგლისთან, რამდენ ამ ბოლო დროს თავი იმნას. უგეგვლია თუ ბურჲობის ერთი დიდი უსამართლობაა, მაგრამ ნუ თუ ეს სკამრისა გერმანიისთვის ინგლისს მტრობას გამოუტხვადოს? რა აქნება მამინ, ინგლისმაც რომ გერმანიის სვაჭრობა სისტემა შემიადოს, თავისი თავი ზრექტებობინაშით შემიბოზღუდოს? მამინ რა დამართება ჩვენ ვაჭრო-

ბას? სად გაატახენ გასივდი საქონელს? ... 23 მილიონს უტხოვთში შიოფი გერმანელი სკაგრობის გერმანელი გერმანული მთავრელობისა — თქვა ცრავ შეგონებას. საიდან შეესწავლეო, ბ. ტრავო, ეს სკაგროველი ასტრობა? (დიდი სიცილი) ეს 23 მილიონი ნიშნის ამ გერმანელი, რომელიც ვერძის სახელმწიფოებში და ამერკაში ცხოვრობენ და არა იმით, რომელიც ვითომ უმფრველით და უტხო-რეგლობით აქეთ-იქით დაეპეტებოდენ. ზრექტის მიმხრეის სკაგროველი დავინებით აჭყობან იმას, რომ ეს სახელი საქმე უფრ მუშა ხელს მიანდომებს და მით მუშა ხელის სარგებლობას ნახავსო. გასამტრეველია! აროდენ იმით ასე არ შეგვარებით მუშეში, როგორც ხელა ეს სიგარეტი, რომ უკმარებო იყოს, მუშეში არ იქნებოდენ ზრექტის წინააღმდეგი. მაგრამ საქმე იმამა, თუ შრომა რაზე და რისთვის იხარჯება. (მართლდა! მარტინი). არის ეს კულტურის წინააღმდეგი თუ კულტურის წინ წაშევა? ჩვენ ვეპეს ბუერი კულტურული საქმეები გასაკეთებელი. 16 წლის განმავლობაში ჩვენ დაგვტრავდა უგანსეხელი 15 — 20 ათასი ახალი სოფლა. კიდევ სკაგრობა წელიწადში ასი ახალი საგათმოფოფო ხელხისათვის, და მღვინეჲ თავ-შესაფრები, დასასვენებელი და სსმითუ-ღო დაწესებულებანი და სხ. ამშენთ უფაგლწელს ნახვარა მილიონის შეხობები. განავითარეთ მრეწველობა, ხელხისონია, მეურნობა; განმრავლოთ საშუერეო სოფლები, გასატყელებელი საწარელები! დაახ, ძლიან ბუერი კულტურული საქმეები გასაკეთებელი, მარა თქვენ ეს არც ერთი არ ციხათ. აი ამით განხსნავადებით ჩვენ თქვენგან. ახალი ფლოტის შექმნა, რასკვირვლათ, კანტოკლიტებს დად მოგებას მისცემს. სამკაგროთ ისინი არ უნდა იყვენ ვაღდებულნი თავის მუშეის ოღნე მინც ადამიანურათ მოეურნენ ეს არ უნდა მოვთხოვთ იმით ვინც დიდ ძალ მოგებას ვიპოვებთ ილატებს? ამას წინათ ლიუდვიგ ლოგეს (გემის ამ-შენებელი ფირმა) ბუნჭალტერი, 58 წლის კაცი, შეუძღბ 28 წლის უმწიველი სსმსხურისა, ალაკიდან დაათხოვეს. მას ჰყავს ცოლი და შვილი და მიღის თვითონ ლოგესთან მიხეზის გასაკვანთ. ვერაფრმა ვერ გასჭრა. ბოლოს ის მიღის ტრეში და თავს ილატას! აი რა ბოლოს უმზადებენ ზარტონები თავის ქვეშეგობაში! ამითაც ტრანსვალია იმში ინგლისელებს ანადგურებს ის ტრევა-წამალი, რომელიც თვითონ ინგლისის ფარტკანტებში მიუღეს ბურჲისო. ჩუენც რომ იმით მოგვიხდეს ვინმესთან, გერმანელებიც იმავე ტრევა-წამლით იქნებიან მოკლული, რომელიც გერმანიის ფარტკანტი ამზადებენ და უტხოვლებზე ვიდან. აი ეს არის მრეწველობა ინტონგლისაღური კანტალიტისუბან, რომელიც სამშობლო მხოლოთ ფულის მოგებას.. ჩვენ ვითხოვთ ზრექტის სრულ უარს ვითყავს! (ვამს მარტინი).

ამავე დროს, ბერლინის მუშა-ხელხმა ერთ სადამოს 19 მილიონი მოახდინა და ცხრამეტევემ ზრექტის წინააღმდეგი გადაწყვეტილება მიიღო.

ჩვენი სიყვავილე კაპშული ლიციერადურა 1899 წელს.

(გაგრძელება *)

ოდელი და ცხოვრება“-ში ავტორის გატარებული აქვს ის აზრი, რომელიც არა ერთხელ გამოთქმულა ჩვენ მწერლობაში ჩვენი ახალთაობის შესახებ. ის ნაკლი, რომელიც ჩვენ ზემოთ მივიხსენიეთ, ამ მოთხრობაში უფრო ეტყობა ავტორს. მან აიღო საუკეთესო წარმომადგენელი ჩვენი განათლებული ახალთაობისა, ჩააყენა ცხოვრებაში, დაგვანახვა მისი სრული უძღვრება თავისი რწმენების განხორციელებაში და გულწრფელად დასაკნა: „ღირს კი ცხოვრება, როცა ამისთანა კაცებიც—ასეთები გამოვლენიან ხოლმე“-ო? რასაკვირველია, ფრიალ სამწუხაროა, თუ ჩვენი ახალთაობის საუკეთესო წარმომადგენლებიც კი ან ვერ ახორციელებენ ან არ ახორციელებენ თავის იდეალებს ცხოვრებაში და მხოლოდ საკუთარი კუქისათვის იწყებენ ხოლმე ზრუნვას; შეიძლება ასეთი აზრი ავტორისა სრული ქვეშაობრება იყოს, მაგრამ ეს ქვეშაობრება რომ უფრო სარწმუნო ყოფილიყო, რომ უკეთ ჩაენერგა ის ჩვენ გონებაში, მას უნდა აეღო მართლა საუკეთესო წარმომადგენელი ამ ახალთაობისა და უფრო გარკვევით, უფრო სრულათ, უფრო რელიგიურათ დაეხატა ის, მისი გამოვლენა ცხოვრებაში, ბრძოლა და დამარცხება. უამისათ კი ჩვენ არ შეგვიძლია, ბევრ მანასიძე ახალთაობის საუკეთესო წარმომადგენლათ მივიღოთ და მისი მაგალითით გულ გატეხილმა მთელ ჩვენ ახალთაობას სრული უიმედობის თვლით ვუქკირაოთ.

იმ ბევრს, რომელიც გატაცებული იყო სხვა და სხვა პატრიოსანი აზრებით, რომელსაც მიზნათ დაესახა, ხალხის კეთილდღეობისათვის შეეწირა მთელი თავისი სიცოცხლე, ჩვენ ვერ ვხედავთ, ჩვენ ვერ ვიცნობთ პირდათ, მას გვაცნობს პირველი კურსის სტუდენტი ვანო. პირველი კურსის სტუდენტს კი მარტო მწვანე მუნდირიც კი სიბრძნისა და მეცნიერების ემბლემათ მიანჩნია; გინწაზის შევიწროებული ატმოსფეროდან ის ერთბაშით გადადის სრულიად სხვა ცხოვრებაში, მას ენიჭება დიდი თავისუფლება, გული უბრწყინდება, პესსიმისტურია ბუნებისაც რომ ყოფილიყო, პირველ ხანებში სრული ოფტიმისტი ხდება და ხშირათ ხედავს მას, რაც ნამდვილათ არ არსებობს; მას ნაკლები მომზადება აქვს სხვის დასაფასებლათ და ამიტომ ხშირათ გადაქარბებულიათ აქვს წარმოდგენილი თავისი უფროსი ამხანაგის ღირსება, მით უმეტეს თუ უკანასკნელი ხშირათ ხმარობს პტყელ-პტყელ სიტყვებს,

სამეცნიერო ტერმინებს, მომავალ მოლოწიეთ მოაქვს თავი. თუ ყოველივე ამას მივიღებთ მხედველობაში, ავტორის რეკომენდაციას: ბევანი ახალთაობის საუკეთესო წარმომადგენელიაო, ცოტა ეტვის თვლილად ვუყურებთ. ხოლო გქვს გარეშეა, რომ ბევანი-სტუდენტი საიმიერო ახალგაზრდაა. მის მიზნათ დაუსახავს: ხალხს ემსახუროს, საზოგადოებრივ ცხოვრებას გამოადგეს რაიმე; ასეთ დიად მიზანს ის საზრიანათ უყურებს, ცდილობს, აღიკურვოს მეცნიერების მძლავრი იარაღით და შეისწავლოს თავისი სამშობლოს ისტორია და ლიტერატურა; მას პატივს სცემს მთელი ამხანაგობა, ბევრი ცდილობს მას წაბძოს. ასეთი სტუდენტი ჩვეულებრივი არ არის, ის ჩვეულებრივზე მალადღას. გამოდის ბევანი ცხოვრებაში, რას აკეთებს ის მთელი ათი წლის განმავლობაში, ჩვენ არ ვიცით. ათ წელს შემდეგ ჩვენ ვხედავთ, რომ ბევანი ჩვეულებრივი აღმიანია, ის არა თუ ხალხს არ ემსახურება, აღარც უნდა, რომ ემსახუროს, მარტო თავის თავისთვის ზრუნავს და უბრალო სიბრძნულშიც კი აღარ ებადება გაჭირვებულისადმი: როცა ავსთყოფიან მიხიზომებ, უშალ იმას კითხულობს, რას მომიცემო და, თუ ქირა ეცოტავა, ფესსაც არ გადავამს. რომ ახალთაობის უმეტესობა არას აკეთებს, უმცირესობა ვერას აკეთებს და სულ ცოტა ნაწილი ვერ აკეთებს იმდენს, რამდენიც შეუძლია, ამას ჩვენ არ უარყვით, მაგრამ ავტორს უნდა დაენახვებია ჩვენთვის ბევანის ბრძოლა ცხოვრებასთან, მისი სულიერი ტანჯვა, ის მიზნები რაშიც მოუწყევია ის მის პატიოსან მიზანს. როგორ შეიძლება ბევანი, ის კარგი, თითოთ საჩვენებელი ბევანი, რომელიც ხალხის კეთილდღეობისათვის ზრუნვაში აპირებდა საკუთარი ბედნიერების, კმაყოფილების, ერთი სიტყვით ცხოვრების მიზანის მოპოვებას, როგორ შეიძლება ასეთი ბევანი უბრძოლველათ, უტანჯველათ, უტრყმლოთ დამორჩილებოდა ცხოვრებას?!). უამისოთ კი ბევანის გამოცვლა სრულებით გაუუგებარია.

მე განგებ ვეძებდი, მკითხველო, ყოველგვარ

1) აქ წარმოთქმულ აზრს მთლათ არ ვეთანხმებით. ბელეტრისტი სრულებით არ არის სასაკვედრო იმისთვის, თუ რატომ ეს დასურათა და არა ის. საქმე იმაშია თუ რაჩინათ და რა ხელოვნებით ხატავს იმას რის დახატვა მას მოუწყონენია. თვით ჩვენ რომ თემები თავზე ვახეიოთ,—ეს ძალან ზღრს წავიყვანდა. „ოდელი და ცხოვრება“ თავისივე სახელწოდებით აღნიშნავს მოთხრობის თემს. ავტორის სურდა წარმოედგინა ორი ერთი მეთრის მოწინააღმდეგე ხანა, ორი კონტრასტი და მით უფრო ნათელ ეყო დედა აზრი. მას სახეშიაც არ ჰქონებია შუა ხანებშიც აყურა, მაშინ შეიძლება მთელი ტომიც გამოუსულიყო და დედა აზრი კი მაინც ცხად არ განმდარიყო.

*) იხ. „კვლევი“ № 5.

ნაკლულევიანებას ბეგანში, ყოველ მცირე ნაკლსაც კი მოათხოვნი, რომ ამით ჩემი თავიც და შენც მენუჯეშებინე, მაგრამ რამდენიც უნდა ვინუგეშოთ თავი, ავტორის მიერ წამოყენებული ფაქტი ფაქტათვე რჩება. ჩვენ არ შეგვიძლია იმის თქმა, რომ ახალთაობის საუკეთესო წევრნი ცხოვრებაში სრულიად გამოუსადეგარი ხდებოდნენ და უზნიშვნელოთ ვლიდნენ თავის ღღეს, მაგრამ ახალთაობის ის არ არის, რაც უნდა იყოს, ის არ აკეთებს მას, რისი ვაჭკობაც შეუძლია. იქნება მას არაფრის კეთება არ უნდა? იქნება მისი სიტყვები, საზოგადოებას უნდა ვემსახუროვო, ენის უშინაარსო როკვა იყოს მხოლოდო? იქნება ყველა ის პატიოსანი სურვილი, მისწრაფება, მიზანი, რომლებსაც ის ვეცხადებს, მარტო სხვისი და თავის თავის მოტყუება იყოს, ბაქიაობით ნათქვამი, გულწრფელობას მოკლებული? არა და არა. ახალთაობის უმეტესი ნაწილი არც ერთი ერის საუკეთესო ხანაშიც არ ყოფილა აქტიური მოქმედი საზოგადო ასპარეზზე და ამიტომ ამას ვერც ჩვენ მოვთხოვთ ჩვენ ახალგაზრდობას. ყველგან და ყველთის მხოლოდ მცირე ნაწილი მეთაურობდა საზოგადო საქმეს, დანარჩენი მას თუ უწყობდა ხელს; ახალთაობის ერთ ნაწილს ჩვენშიაც უნდა, საზოგადოებას ემსახუროს, ის გულწრფელი სურვილით არის ვატაცებელი ხალხს საზრუნელად მოუტანოს, სხვისთვის სამსახურში საზრიანათ დაუსხაავს მას ცხოვრების მიზანი, მაგრამ ცხოვრებაში ის ვერ ასრულებს მას, რაც სწავლია, ვერ მოაქვს იმდენი ნაყოფი, რამდენიც ნამდვილით შეუძლია. რა არის ამის მიზეზი? ნუ თუ ჩვენი ხალხი გონებრივით და ზნობრივით სუსტდება, გადაგვიარების გზას აღვია? იყო დრო, როცა რომელიმე ეპოქის შემომქმედლათ აღმაიანი მიანდლათ, მაგრამ ასეთი ბავშური რწმენის ნეტარნი დრონი წარვიდნენ, განქრენ, და ღღეს თანდათან ვრცელდება ის ქეშმარიტება, რომ ეპოქის ქნის აღამიანს; ხანდახან ზრუნვით განიხვიით თითქოს ამის წინააღმდეგ ვეუბნება ისტორია; ბშირათ მომხდარა, რომ საზოგადოებას შესამჩნევლათ წაუწვეია წინ თავისი ცხოვრება, მასსადამე ხალხს შეუქმნია ეპოქა; მაგრამ როცა ცოტა ღრმით ჩაუკვირდებლათ, დაინახავთ, რომ ცხოვრებაში იმდენათ მომზადებულა ნიადაგი, ისეთი პირობები განვითარებულა, რომ საზოგადოების, ერის მოქმედების განაყოფიერება შესაძლებელი გამხდარა. მოსკეთ ეს ნიადაგი, ეს ხელშემწყობი პირობები და მაშინ, თუნდა ღღე და ღამეს ასწორებდეს მუშაობით რომელიმე თაობა, შრომის შესაფერ ნაბიჯს ვერ გადააფრევიებს წინ ცხოვრებას. მიუმატეთ ამას ცუდი აღზრდა, ნაკლები მომზადება, ცხოვრებლადან თავისუფალი აზროვნების განდევნა და მაშინ ცხად

იქნება, თუ რათ არის ღღეიანდელი ჩვენი ახალითაობა უფერული, უნაყოფო.

ფაქტის ახსნა და მისი გამართლება სრულბოთაც არა მგონია ერთი და იგივე. რა მიზეზებიც უნდა მოუპოვოთ ჩვენი ახალთაობის უმოქმედობას, უფერულობას, ასეთი მოვლენა მინც სამწუხარო იქნება თვით ახალთაობამ უნდა დაიცვას თავისი ღრსება, უკეთ შესწავლოს ჩვენი ცხოვრება, რომ შემაჩნოს სიმძელი მომავალი, და ამ მომავლისკენ გაეშუროს მთელი თავისი ძალდენობა. ჩვენი ცხოვრების ამღვრევა საუკეთესოთ თავდებია, რომ ჩვენი ხალხი წინ მიდის. ჩვენმა ახალთაობამ უნდა ხელი შეუწყოს მას ამ წინმსვლელობაში, სიმძელი მომავლით გაიმხნეოს გული და გაეშუროს წინ. რა ვუყოთ, რომ ის ღღეს და ხვალ ვერ იხილავს თავის შრომას დაგვირგვინებულს? რა ვუყოთ, რომ ის ღღეს და ხვალ ვერ შედგამს ფესს უკეთეს ცხოვრებაში? სამაგიერათ მისი შრომა მოახლოვებს ამ უკეთეს მომავალს და ეს საქმარისია, რომ ახალთაობამ უკუავდოს კერძო ბედნიერების ვიწრო ფარგლები და კვალში ჩაუღდეს საზოგადო საქმეს, საზოგადო კეთილდღეობისათვის იზრუნოს.

ივ. გომართლი.
(დასსრულია იქნება)

წერილები საფრანგეთიდან.

ღღეიანდელი პარტიები და მიმდინარე პოლიტიკა.
(შემდეგი 1)

ანტისემიტური პარტიის ხსენებაზე რომ ორიოდ სიტყვა მინც არა ვთქვით ელუარდ დრიუმონზე, ეს დანაშაული იქნება. თუ გერენი პრაქტიკული რაინდია ამ პარტიის, დრიუმონი სამაგიეროთ თეორეტიკული ბელადია. იგია ანტისემიტების „სოციოლოგი“, „ისტორიკოსი“ ტეფილოსაფოსი“. მის პიროვნებაში საუცხოვოთ არის შეერთებული კლერიკალიზმი, მონარქიზმი და ანტისემიტიზმი. დრიუმონის ვასაცნობათ საქმათა ორიოდ სტრიქონი მოვიყვანოთ ერთი მისი ახალი სტატიიდან. სტატია გამოწვეულია იმ ამბით, რომ პრინც ვიქტორს (სამეფო ტახტის მამიებელი ბონაპარტისტული პარტიის შეფი) წამოცდენია ანტისემიტებს არ ვეულონო. ეს ამბავი საქმათა იყო, რომ პრინცის წინააღმდეგ ამხერებულყო ანტისემიტების „სოციოლოგი“. დრიუმონი ეუქტრება პრინცს, რომ ანტისემიტების გადადგობა მას იფათ არ დაუჯდება, რომ „სრულიად ჩამოეცლება ის ერთგული მასსა, ვინედაც ღღემდის მომჯადოებელი გაეულენა ჰქონდა ნაპოლეონის სახელს“. ვინაიდან ყვე-

1) იხ. „კვლე“ № 5

ლა ქვეშარიტიზმანაპარტისტები ინსტინქტიურათ, გულის სიღრმემდის ანტისემიტები (ურთის წინააღმდეგენი) არიან, მათ გულით ეზიზნებათ ურია, რო-მელმაც დასცა ჩვენი ქვეყანა იმ სიმაღლებმდის, როგორშიც ვხედავთ დღეს. ავტორი იგულისხმებს რესპუბლიკანური წყობილების დამყარებას. უნდა შევნიშნათ, რომ საფრანგეთის ყველა რე-ვოლიუციების და კერძოთ დიდი რევოლიუციის მიზნათ ღრიუმონი ასახელებს ურისა. დასამტკიცებლათ მოჰყავს სხვათა შორის ის ფაქტი, რომ მარატი ურია იყო. „მე ყველა ამავებზე ვლაპა-რაკამ—განაგრძობს ღრიუმონი—სრული მიუღვამ-ლობით, მხოლოთ და პარტო ფილოსოფიური და სოციალური თვალთა ხედვის წერტილიდან... მე აზროდეს არ ვუშვებ ხელიდან მწერლის როლს, ჩემი მოვალეობაა აფუხსნა და დავანახო ჩვენი სა-ქმის ყველა მეგობართ, რომ მთელი თანამედროვე მოძრაობა ტრიალებს ურის გარშემო, რომ ყვე-ლაფრის ნამდვილი ცენტრი არის ურია და, რომ მას უქირავს თავის ქურდ ხელეში ყველაფრის ძაფები“ („La libre Parole“, № 2824). რომ, კერძოთ, მუშათა მოძრაობაც ურის მივლინებულ-ლია, ამის უტყუარი საბუთი „სოციალოგია“ აზ-რით არის ის გარემოება, რომ პარქსი ურია იყო, და თუმცა საფრანგეთის მუშათა მოძრაობის შესა-ნიშნავი ხელმძღვანელი გედი და ლაფარგი ურიე-ბი არ არიან, მარა ეს სულ ერთია—ამბობს ღრიუ-მონი—„კლებათ მაინც ურის ქალენი ჰყავთო. ერთი სიტყვით ღრიუმონი და, საზოგადოთ, ანტი-სემიტების პრესსა ბევრ საოხუნჯო მასალას იძლე-ვიან. მათ გახეთქებში ზშირათ კითხულობთ ასეთ განცხადებებს: „ფრანგებო! მიატოვეთ ურიები, ივაქრეთ ჩვენთან; „პატიოსან კათოლიკებს“ და „გულწრფელ ანტისემიტების“ სინდიკატი ჰყიდს საკუთვსო ვრობას, ღვიროს, ყავას, საათებს, შლი-პებს, ღურბანდებს და სხ.

კლერიკალები და ანტისემიტები არამც თუ ვაქრობენ, ისინი პოლიტიკასაც ერთათ აკე-თებენ. ხოლო კლერიკალები სრულებითაც არ ვერდებიან ანტისემიტების მოკავშირეობას. ისინი თავის ბანკში აერთებენ ყველა რეპუბლიკურ პარტიებს. კლერიკალები პარტიანა ანტისემიტების, მონარქისტების და ნაციონალისტების შემარჯუ-ბელი და უმადლესი მფარველი. კლერიკალები თავის ბაიარად ქვეშ იწვევენ საფრანგეთის ყველა „სა-უკეთესო შვილთ“ და „ქვეშარიტ პარტიოტებს“. პარტიის მიმდევართ ცალ ხელში უქირავთ ჯვარი, მეორეში ხმალი და... ომობენ. როგორც ყველა ომში, აქაც არიან, რასაკვირველია, დაჭრილნი და დახოცილნი. ღერუღვი, ბიუფე და გერენი პარ-

ტიამ უკვე შეიტანა წამებულთა სიაში, სადაც მსხვი-ლი ასოებით არიან ჩაწერილნი მიორი ესტერპანი და პანარი. (დღეიფუსის პროკუსის მსხვერპლნი). პარტიის პრესსა ამხნევებს მეომართ გული არ ვაი-ტებონ უკანასკნელი დამარცხებით და ჩვეულებ-რივი გატაცებით განაგრძონ ბრძოლა.

ვის წინააღმდეგ არის გამოცხადებული ეს „ჯვაროსანთა ომი?“ ვაგწინჯოთ ცოტა ახლო თუთ კლერიკალური მხედრობა.

კლერიკალები—როგორც იცით—ალიბრენ ქრისტიანულ (კათოლიკურ) სარწმუნოებას და უწინარეს ყოვლისა იგინი ამ რელიგიაზე უთითე-ბენ ყველას. მარა კლერიკალები სრულებითაც არ წარმოადგენენ რელიგიურ პარტიას, ასე რომ იყოს იგინი სრულიად უყურადღებოთ იქნებოდენ მიტო-ვებულნი, მათი არსებობაც კი არ ვცოცხლებოდა ქვეყანას. დღეს კი მათზე ყველგან ლაპარაკობენ. დიდი თუ პატარა, სუსტი თუ ძლიერი, რეპუბლი-კური თუ ოპორტიუნისტური პარტია, ყველა ასეთ თუ ისეთ ზომებს ხმარობს მათ სასარგებლოთ თუ საწინააღმდეგოთ. ეს ასეც უნდა იყოს. კლერიკა-ლები შეადგენენ პოლიტიკურ პარტიას. რელიგია მათთვის მხოლოთ და მარტო საშუალებება პოლიტი-კური მიზნების მისაღწევათ. დღევანდელი კლერი-კალები არ არიან იმ კლერიკალიზმის მატარებელ-ნი, რომლის წინააღმდეგ ასტეხეს სახელგანთ-ბრძოლა მე 18-ტე საუკუნის ფილოსოფოსებმა და ენციკლოპედისტებმა, რომლის წინააღმდეგ იბრძო-და თვით რევოლიუციონური ბურჟუაზია.

დღევანდელმა კლერიკალურმა პარტიამ პირვე-ლათ თავი წამოჰყო ამ საუკუნის (ე. ი. 19-ტე) მე-30-დე წლებში, როცა ბურჟუაზია უკვე საკმაოთ გამაგრებული იყო. ახალი საზოგადოება ძირითადათ განსხვავდებოდა ძველ ფეოდალურ საზოგადოები-საგან. კლერიკალები ამ უნდა შეთვისებოდენ ახალ ცხოვრებას ან ფეოდალებს ჩაჰყოლოდენ სამარეში. იმათ აიჩიეს პირველი. ძველ საზოგადოებაში მათი ადგილი იყო მაშინდელ გაბატონებულ კლასის სუფრაზე, მაშასადამე ახალ საზოგადოებაშიც ასე-თივე ადგილი უნდა მოეპოვათ. და იი კლერიკა-ლებმა გადაიძირეს არისტოკრატიული მანტია და ვაგვიცენ ბურჟუაზულ ქურტქში. თავისი საკრავი ააწყვეს ბურჟუაზულ საგალობლებზე. თავის ფსალ-მუნებში ჰგალობდენ ბურჟუაზიის ქებათა-ქებას, რა-და საკვირველია, რომ ბურჟუაზიაშიც მათ წინაშე მოკრძალებით დაიჩქა და სასოებით მიამახა „შენ გეგლობო“. ამ შეწვევი კონცერტში ხანდასმით მართალია, გაისმოდა ხოლმე და გაისმის კიდვე დისსონანსი, მარა მოგვხსენებთ, ზოგჯერ საუკე-თესო კონცერტანტებმა განგებაც კი ხმარობენ დის-

სონანს. ბურჟუაზიის და კლერიკალების დისონანსი, უთანხმოება, დავა-ბაასი, ყოველთვის იყო შინაური, საოჯახო დავა-ბაასი. კლერიკალები ისე ებყრობიან ბურჟუაზიას, როგორც უფროსი დაბრძენებული — უმცროსი, ვიფ-მაე ამხანაგს და მეგობარს. ის უძრახავს მას ლიბერალურ დემოკრატიულ ტენდენციებს (მიდრეკილებას), არიგებს, რომ ფრანკილათ მოეცქეს განსაკუთრებით დემოკრატიულ იდეებს, რომ დემოკრატიაში იფარება ორივესათვის საშინელი განსაცდელი. მარა ზოგი ტრადიციების (ისტორიულათ შეთვისებული მიდრეკილებანი) და ისტორიის უღმამელო მოთხოვნების გავლენით ბურჟუაზია ყოველთვის ვერ ახერხებს დამრიგებელის ერთგულებას. ხან პირდაპირ მის წინააღმდეგაც ებრძოდნენ. მაგ. მე-80-ცე წლებში რადიკალურმა მთავრობამ (გრევის პრეზიდენტობის დროს) ვარცა საფრანგეთიდან ნება დაურთველი „კონგრეგაციები“ (კლერიკალური ორგანიზაციები) და იესუიტების კოლონეები (კრებულები), კლერიკალები მაშინ გაეყარნ მთავრობას და ცდილობდნენ სამაგიეროს გადახდას. მარა გაყრა დიდხანს არ გაგრძელბულია. მე 90-თე წლებში კლერიკალებმა რაკი დაინახეს რომ ბურჟუაზია აღარა ფიქრობდა რესპუბლიკანური მთავრობის მიტოვებას — შეურიგდნენ რესპუბლიკას, სიტყვიით რასაკირველია; ზოგმა მათგანმა სახელათ დაირქვეს „ლიბერალები“. პაპმაც, ლეონ მე-XIII-მ, დასტური მისცა (1893 წ.) „შეურიგებთ კონსტიტუციას, რომ უკეთ იმოქმედლათ კანონმდებლობაზე“. კლდე თანხმობა და კვლავ მწყობრი კონცერტი. კლერიკალებმა პარტამ ფრთა გაშალა. დღეს „კონგრეგაციების“ რიცხვი 1,468-ა; მარტო ბერების რიცხვი ორასი ათასამდე; კლერიკალების ნაწილსავალი უდრის ათ მილიარდს; ერთობ დიდი მწიფი უფიფთ სხვილ საფარიკო მრეწველობაში; მათ ხელშია მიგონსტრატული (ე. ი. უმბლდესი ჩინოვნიკობა). ივინი აძლევენ აღზრდა-განათლებას აფიკრობა-გენერლობას. მის ძლიერ გავლენის ქვეშ არის როგორც ჯარი, ისე ფლოტი. ფხებს იკიდებენ სადაც კი დარჩენილა უმქრება. ერთი სიტყვიით რვაქციამ აბლაბუსავით მოღვა თავის მომაკვდივებელი ქველი მთელ ოფიციალურ საფრანგეთს საზოგადოა, კერძოთ მივარდნილ სოფლების გლტობას, ჭქალაქებში რამდენათმე წყრილ ბურჟუაზიას. არც მუშათა ბავშვები არიან თავისუფალნი მათი გავლენისიგან. რომ უფრო მარჯვე იყოს და ხერხიანი ეს მოქმედება, რვაქცია სხვა და სხვა სახელებს ირქმევს, სხვა და სხვა პარტიებათ გამოიღის. ხოლო მოქმედებენ თანხმობით, აკეთებენ ერთსა და იმავე საქმეს.

რეაქციონური პარტიების ხელშეუხებელი მუშაობაა მილიტარიზმი და შოაინიზმი (მეფე პარტიოტობა). მათი პირველი მცნებაა ჯარის (არმიის) გაძლიერება, აფიკრობა-გენერლობის თაყვანისცემა და გაძლიერება. ამ მიზნის მისაღწევათ მათ კარგათ ისარგებლეს რევანშის (სამაგიეროს) გადახდით იდეით. საფრანგეთმა რომ 1870 წლის ეროვნული სირცხვილი (პროვინციების — ელზას-ლორენის დაკარგვა) ჩამორგებოს და მოსისხლე მტერს გერმანიას სამაგიერო გადაუხადოს, საჭიროა ჯარის, რაკ შეიძლება, მეტი გაძლიერებოა — ლადადებს რვაქცია და უთითებს თავის დროშაზე, რომელზედაც უწერია: „ერის დაცვა“, (la defense nationale) „საფრანგეთი ფრანგებს!“ მართალია ფრანგებს საფრანგეთს არაფერს ართმებს, მარა ამგვარი წარწერა, ისე როგორც რევანშის იდეაც, — საჭიროა რვაქციონერებისათვის, რომ თავისი თავი მოაჩვენონ ხალხს მწერთო, ყველა ფრანგების კეთილდღეობისათვის მებრძოლეთ და ეროვნული სახელისა და დიდების დამცველათ. იმის გასაგებათ თუ რაკ ჯურისსა მათი პატრიოტული მოღვაწეობა, ეროვნული სახელისა და ამპარტუნების დაცვა, საინტერესოა აღენიშნათ როგორ ამხედრდენ ამას წინათ ეს ვაებატონები ინგლისის წინააღმდეგ. დღევანდელ ინგლის-ტრანსკვალის შეტაკების გამო შეადგინეს, რასაკირველია, ცალკე კომიტეტი, სახელწოდებით „სამხრეთ აფრიკის რისპუბლიკათა კომიტეტი“. წევრებათ შევიდენ ყველა რაინდები: ფრანსუა კოპე (დერულებდის სასახლის მოღვექვე) დრიუმონი, მიღეუა (ნაციონალისტურ გაზ. la Patrie-ის რეაქტორი). ცნობილი რომეორი, ჟოულ ლემეტრა და სხვანი. იმათმა პრესამაც შესაფერათ მოაწყოა ქანარი: ინგლისი ბუღეა ყველა სისამაღლის, ინგლისი ბარბაროსული ქვეყანაა, მას წლიი აღარ უნდა ედვას განათლებულ ქვეყნებ შორის, უნდა ამოიშალოს დიდ სახელმწიფოთა კარტიდან. გერმანია ნამდვილი განათლებული ჭ დაწინაურებული ქვეყანაა. საფრანგეთი მასთან მოკავშირეობაზედაც არ იტყვის უარს, თუ გარემოება მოიტანსო. გარემოება მათი აზრით შორს არ იყო. რეაქციონური პრესა მთლილობად დაერწმუნებია თავისი მიკითხვებები, რომ გრაფ მურავიოვის უკანასკნელი მოგზაურობის ერთათ ერთი მიზანი იყო ფრანგ რუს-გერმანელთა კავშირის შემზადება ინგლისის წინააღმდეგ.

საფრანგეთის რვაქციის რომ ინგლისი ევაგერბოდეს, ეს არ არის საკვირველი, რადგან ინგლისი ყველა ევროპის სახელმწიფოთა შორის უფრო ლიბერალური, უფრო თავისუფალი და დემოკრატიული ქვეყანაა. მეორე მხრით, თუ რვაქცია

ამხედრდა ინგლისის წინააღმდეგ, რასაკვირველია არა ბურჟუაზიის დასახმარებლათ, არამედ საკუთარი კლასისური ინტერესების სასარგებლოთ. მისი სურვილია რომ მსუქანი ლუკმა—სამხრეთ აფრიკის ფართო ბაზარი და მდიდარი ოქროს მადნები ინგლისს კი არ დარჩეს, არამედ თითონვე იგდოს ხელთ. თუ ვინიკობაა, გერმანიას აღერისის თინი მოუვლის საფრანგეთისადმი, რეაქცია მსუქანი ლუკმით მადა აშლილი თავის „მოსისხლე მტერს“ (გერმანიას) ორივე ხელს მოხვევს, როგორც საყვარელ მეგობარს. ასე რომ რევნუშის იდეაც მათთვის მხოლოდ ლუკმის კითხვა ყოფილა. აგრეთვე „საფრანგეთი ფრანგებს“ აღნიშნავს: საფრანგეთის სიმდიდრე, საფრანგეთის პროლეტარიატი ფრანგ ბურჟუაზიას შესაქმნლათ, და ამასთანავე უცხო ქვეყნების, უცხო ტომის სიმდიდრე და შრომაც უსათუთოთ ამავე ბურჟუაზიას...

ღიახ, რეაქციას კარგი მადა აქვს, მარა მისდა საუბედუროთ, თუ საბედნიეროთ, ის მარტო არ არის ამ ქვეყანაზე. მადა სხვასაც აქვს, ჰემა სხვასაც უნდა. არსებობისათვის ბრძოლა შინ და გარეთ აიძულებს რეაქციას, მიმართოს ყოველსავე საშუალებას მეტოქეთა მოსაგერებლათ. უკეთესი საშუალება და უკეთესი გზა კი—რომელზედაც უკვე დგას რეაქცია—არის პოლიტიკური და მოქალაქეობრივი თავისუფლების მეტი შევიწროება, დემოკრატიული იდეების მეტი დევნა და ბოლოს—თუ შესაძლებელი იქნება—თავთ რესპუბლიკანური მთავრობის დაწყობილების მოსპობა.

რალას აკეთებს თვით მთავრობა, რას წარმოადგენს რესპუბლიკანური პარტია?

ლ. ლ.

მახი წლის წინმით *

(ძველი მამასახლისის ნაშრომი).

გაიორგი წერეთლისი.

ალობა რომ გაათავა, ნამამახლისარმა ასე დაიწყო:

— მოგესხნებათ ბატონ-ყმობას შემდეგ ბევრ ხანს არ გაუელია; გლხებებს მიენიჭათ საკუთარი სამართალი და გამგეობა. ხმა გავარდა, რომ ღიამბეგობა უნდა მოიშალოს და გლხებებს მიეცემით უფლებმა, ვინც მსურთ ის ამოირჩიონო მამასახლისათო. იმას პომოშნიკები ყუალებმა, ისინიც ამოარჩევით ვანწყესდებიანო. მამასახლისით თავის სასოვადოებაში ღიამბეგის მაგიერი იქნებარა, რაც უნდა იმას

იქსო. ვთქვი გულში, გამითენდა აღდგომის წესი. შინვე შევეუდღევი თავდარიგს. ტანსაცმლით და ორალით კეთილშობილთან ვერ გამარჩევა კაცი: მე ვახლდით დიდი ბატონის თავადი ს. ა.—ლის ოჯახში ვაზრდილი. მართალია, როცა პაწაწა ვიყავი, ასე ხუთი ექვსი წლისა, შინაური და გარეული ყველა მომძახოდა: შენ რატომ ხარ შეილოვო. დიდხანს ვერ მივხვდი, ასე რათ მომძახოვნი: თულის არ მპყლდა და კოჭლი არ ვიყავი. სხვები თუ კანონიერი იყვენ, მე რატომ არ უნდა გყოფილიყავი კანონიერი? ხანდახან ამ ლაპარაკსაც მოვკრავდი ყურს, ვითომც მე ნამდვილათ დიდი ბატონის შვილი უნდა გყოფილიყავი, მაგრამ ეს დედა ჩემი რომ არისაღ ჩნდა, ძალიან მეკვირვებდა, არც გვარი მქონდა მისი შვილების; მიწოდდა, ძალიან მიწოდდა რომ ჩემთვისაც ბატონი შვილი დაეძახათ რომ მეც ოღაში დავეწვიეთ ჩემ ძმებთან; მაგრამ ამ პატონისცემის მაგიერათ, ვინც წამეწვოდა ყველა თავში მიტყაპუნებდა. ვიყავი სამოახლოში გაგდებულთა, დვტანტალომდი მარტო პერიანგის ამარა და ცუცხლოთან ნათციბი ტიტველი წვიმები ნიადე დასურულები მქონდა. ძალიან უკმეხი ვიყავი. რაც უნდა გავეცახეთ, თვალებიდან ცრემლი არ გადმომვარდებოდა. დიდი ბატონის შვილებს მუდამ მე ვათამაშებდი. ცოტა რომ წამოვიჩტიდი, დიდმა ბატონმა ყურადღებმა მომაცქია, ჩამაცვა, დამხურებდა. ქალბატონთან პირფარეშით დამაყენა. სიმარჯვეში ერთი ფარეშიც ვერ მეჯობინდა. დიდი ბატონი ძალიან ცდილობდა ჩემთვის აზნაურის ტოტი ეშოვნა, მაგრამ ვერა მოახერხა რა, დევიჩნი წრეს გარეთ. არც აზნაურებში ვიყავი, არც თავიღებში, გლხობას კი ვერაიენ გამიბედავდა.

ცხონებულმა დიდმა ბატონმა მოხდენილათ გამომაწყო ჩერტეხული ტანსაცმლით, დამკიდა თავის ნაქონი იარაღი, შემსვა კარგ ლაფმაზე და გამხხადა თავის საკუთარ მხლებელათ. ჯირითი, სიმღერა, გლოობა და მოღებენა ჩემ ხელთ იყო. პრეულათ დარდი არაფრისა მქონდა, მაგრამ ცხონებულთი დიდი ბატონი რომ გადამეცვალა მერე დაუფუქტრდი ჩემ მღღობარეობას. თუმცა ბატონის ოჯახი ჩემთვის დიდი ნუგეში იყო, მაგრამ ამასაც ვფუქტობდი, ვინ იცის დღეს რა მოაქვს, ღამეს რა მოაქვს, მდინარეს რა მოაქვს, ნიადღარს რა მოაქვს მეთქი. რადგან კარვარეთ დარჩენილს ვეგენდი, ცოტ-ცოტათ შევეუდღევი საჩო-საბადებელის მოპოებას.

აი ამ დროს შექმნა გლხეობაში ლაპარაკი, ახალწლიდან მამასახლისები უნდა ამოარჩიონო. მაშინვე თავში გამიელვა:— ან მამასახლისათ უნდა გავხედე, ან კაცი აღარ ვიქნები. აზნაურობის ძიებას თავი მივანებე და ჩემი სოფლის სასოვადოებაში

*) იხ. „ქალის“ № 6.

ხავეწრე-სახლ-კარი კარგი მქონდა სულ ჩემი მარჯვენით მოპოებული. ჩემ სოფელში ბიჭი არა მჯობდა, ვერც ჩაქმა—დახურვით, ვერც მოხერხებით და ვერც გავლენით. დიდი ბატონის ნაყმევები სულ მე შემოპტირადენ. ზოგს დადგლის შეყიდვა უნდოდა, ზოგს თავის დასნა, ზოგს სამოსალო ფულის პატრება. თითო ოროლა მანათს ყოველთვის ვარჩობდი ვასამრიგოს. დიდ ბატონს რომ ვიხებოდი, მას აქეთ ფული ჯიბეში არ გამოძლეოდა და მასთან გლვებშიც ძალიან მომადლიერებულნი მყავდენ. რალა ბევრი ვივაგრძელო, სანამ დიდ ბატონს ვახლიდი, პატარა ბატონს მემბახოდენ. რაკი მამასახლისობის შოენა ყურში ჩამეწვეთა, შემიღვინაზე ფიქრი არც დღე, არც ღამე მოსვენებას არ მძძლედა.

ჩემნი ერთი თავადის შვილი იყო დიდი ხნიდან ღიამბევათ დაყენებული; მაღალი, შოლტივით ამართული კაცი იყო და სულ სირმით გატყუაპული დაიარებოდა. წვერს ყოველ დილით იხებდა და მის მოკრეტულ პირს შვიდ ვაჭკინებულო უღოვამები მუდალ აშენებდა. ღამაზე ქალები ძალიან უყვარდა. საცა კი თავალს შეასწრებდა, ის იყო. ვაგამანა მწყერი აღრე თუ გვიან მის მახეში არ გაბმულიყო, არ მოხერხდებოდა. ხუთი, ექვსი იასაული ნიადაგ თან დასდევდა: ერთს უძახოდენ მანდილოსანთ მალამოს, მეორეს—მოხონელთ მოკიქულს, მესამეს—მასპინძელთ უხუცესს, მეოთხეს—მეძღვნიე მორიგება და სხვ. რომელ სოფელშიაც მდივანბეგი განიზრახავდა მიბძანებას, იქ ერთი დღის წინათ განდებოდა იასაულეში. მანდილოსანთ მალამო ამოარჩედა საუკეთესო ღამაზე ქალს იმ სოფელში. ღიამბევისგან ჰქონდა დაბარებულ: ქალი ისეთი უნდა იყოს, ღოყებზე რძე ვაღმდიროდეს და ტურბეტზე ვარდი ეშოვებოდეს. მოხონელთ მოკიქული ტყობულობდა ვის ჰქონდა მდივანბეგთან არხა მისართმევი და ყოველ ამისთანა კაცს ჰქონთავდა: საფანელი ხომ არ გაქლიათა. საფანელს ეძახდენ მიკორ რამე შესაწირავს ან წითლიანს, ან ცისფრიანს და ამათ ზედ უნდა დამატებოდა ყვითლიანი ვასამრიგლო. ეს უქანასწენდი იასაულის ტრებში ჩადოდა. უსაფანლო ვერა ვითარი არხა და თხოვნა ნაყავს ვერ გამოიღებდა.

მასპინძელთ უხუცესის მოვალეობა იყო, რომ ყველაზე უფრო შეძლებული ოჯახი მიეწერა: თავადი იქნებოდა, აზნაური, თუ გლეხი, სულ ერთი იყო. ღიამბევის და მისი ამბლის რჩენა ამ ოჯახს უნდა ეტვირთა. ამას გარდა სატრფიალო და მოსაიღუმლე ოთახიც ექვე უნდა ყოფილიყო ვაწყობილი. ძღვენთა მორიგეს განკარგულებაში იყო ძღვნის მიღება და გლეხების დარბევა, რომ ბ-ნ ღიამბეგთან ისე არ ვაგებენათ მისვლა, ხელი არ დაეშენებინათ; ხელის დაშენებას იასაული ეძახდა ძღვნის მოტანას.

ბ-ნი ღიამბეგი მუდამ მგზავრობაში იყო, დღეს ერთ სოფელში მივიდოდა, ხვალ მეორე სოფელში, ხვტ—მესამეში—და ამ რიგათ დროს გატარება ჰქო-

ნდა ბატონური. იმ ქვეყნის ბატონი ის იყო, ვინც მართლაც, ბატონს უძახოდენ.

რადგან ღიამბეგის მავიერი მამასახლისი უნდა ყოფილიყო, მე წინ-დაწინვე შევეუდგე ღიამბეგის მიბძანებას. ასე გაშინჯეთ, მის გარეგან მიხერა-მოხერასაც ვსწავლობდა: ან მიხონელნი როგორ უნდა შეგებრისხა, ვინცობაა საფანელი დაქცეობდა, ან ღამაზე კოლის მყოფლისათვის რა საქმე უნდა ვაძეგნა, რომ სამი ოთხის დღით ოჯახს ვარეთ ვაძეგნა ხანი.

ამისთანა მოქმედების მეტი თუ რამე მოვალეობა მიუძღოდა ჩემ მომავალ თანამდებობას საზოგადოების წინაშე, იმას როგორ წარმოვიდგენდი. სამავალითათ ჩვენი ღიამბეგი მყავდა და წითლიან-ცისფრიანებს წინ-დაწინ ვითვლიდი. ასე შეგეტრფოდი გულში ჩემ მომავალ თანამდებობას.

ბოლოს დიდვა ჩემთვის ეს ბედნიერი წამი. მოვიდა მოურავის პოპოშნიკი, შეავტრავა სოფლის ხალხი და გამოვიცხადა დიდი ხელმწიფის მოწყალება: თქვენ ამერიდან გეძლევათ თქვენი საკუთარი სოფლის სამართალი და, თქვენ იცით, როგორ ჰქუიან კაცებს ამოიუწვევო. ამ სიტყვებმა გულის ფანქვლი მომგვარა, იმედი მქონდა, რომ პირველ კატინტატთ მე დამასახლებდნენ.

ხალხი ვაგილ—გამოვიდა კანკლარიის განიერ ეზოში, შეიქმნა ღამაპარკი, ვინ ამოვარჩოთ და ვინაო? ჩემზე ძალიან ცოტანი სულაპარკობდენ. დაასახლეს ორი სამი კატინტატი, ლალ სახელმწიფო გლეხები. დახედეთ გლეხის უმადურობას, ჩემზე კარგს არავინ ღამაპარკობდა: ასე გაშინჯეთ, ჩემი ბატონის ნაყმევნიც კი უკლათ მიხსენებდენ. ვის-ვანაც თითო-ოროლა მანეთი ამელო ჩემი ბატონის დროს, ყველამ ეს ცხვირში ძმრათ წამომადინა: მექრათბე დამარჩევე:

—თუ რამე ხერხი არ მოგდევთ აქ, ცუდად არის ჩემი საქმე—მეთქი. ვიცოდი ორი—სამი ძალიან მყეირალა და ჰიქყინა გლეხები; ვაგინმე განზე ისინი, თითოს ჩაუდევრე ჩუმათ ხელში ხუთ-ხუთ მანათიანი. მოგეცა სიცოცხლე, ამათ სცეს ბუჯი. გლეხების კატინტატები ყველა ჩაჰქოლეს. მუდამ ყვირილმა და ერომანეთში არევე—დარევეამ ძალიან დაღალა ხალხი. დილიდან დაწყებული მზის ჩასვლამდის სულ კატინტატების რჩევაში იყვენ, ჩემმა მოყილუმადა კაცებმა ყვირილით და ჰიქყინით ჰიქყურობა აიკლეს. აღარავის ხმა არ ამოადღებინეს. ხალხი ღიამბე. ზოგი ერთი ისე დაიღალა, რომ პირ-პირ ენას ვეღარ იბრუნებდა. აწი მათთვის სულ ერთი იყო, ვინც უნდა ყოფილიყო მამასახლისათ, ოღონდაც საქმეს ბოლო მისცემოდა და შინ წასულიყვენ. ამ დროს ვაგებულ და ერთი ძროხა შემოიტუხა ეზოში. ვიფიქრე მოდი ერთ შტუკას მოვიბმარა—მეთქი. ვამიგონეთ, ვამიგონეთ—დავიყვირე. ხალხი ვაჩუმდა. ჩემმა მომხრეებმა რომ ჩემი ხმა ვაიგონეს, იმათაც ხმა ვაგმინდეს. ძმებო, ეს დღე წავიდა და ეს არის.

— დაღამდა, დაღამდა.—ყვირა ხალხმა.
— ვინმე რომ არ ამოვარჩოთ, არ ვარგიათ.

— არ გვარგია.

— ბარემც, მოდით ასე მოაქექითა. — ყველანი ხმანათ ვაღიქვენ.

— მე ცოტა მოშორებით ვავდექი ძროხის პირ-დაპირ და დავიყვირე:

— ვისაც ჩემი თავი მამასახლისათ გინდათ, ჩემსკენ წამოდით, ვისაც მეორე კატინტატი გინდათ იმ ძროხასთან მიდით. — თითოთ ვუჩვენე. ხალხი შეჩერდა.

ვიცოდი, ყველას ეთაკილებოდა ძროხასთან მისვლა.

— რას ვაჩერებულხართ—მეთქი, ვინაც ჩემი ხართ, ჩემსკენ წამოდით, ვინც არა, ძროხა იჩიოს.

ჩემმა მომხრეებმა დაიძახეს: ჩვენ შენსკენ მოვალთ და ვისაც წინააღმდეგობა გინდათ, წავიდეთ. იხილა ამდენმა ხალხმა და ყველა ჩემსკენ ვაღ-მოვიდა, მარტო ჩემი მოწინააღმდეგე კატინტატები დარჩა ძროხასთან. იმათ სიცილი დასაყრეს. მე მამასახლისათ ამომიბრჩეს. მოუთრავს პოპოშნიკმა გადამიცვა თავზე მამასახლისის ჯაჭვი, მომილოცა ახალი თანამდებობა. ხალხმა ურა დაიძახა და დამაშალა. მე სიხარულისაგან ამ სოფლათ აღარ ვიყავი. მაშინვე ისეთი გავიჯგიმე, რომ ჩემი დამბეგვი წარმომიდგა თვალწინ.

მესამე დღეს დღით აღრე მივედი სოფლის კანცლარიაში, კისერზე ძველი შქონდა ჩამოგდებული; მამასახლისობის ცინცხალი ყუთიელი მენდელი გულზე მივკლა და ზედ ზმირათ ვიხედებოდი. ჩემი პოპოშნიკებიც გამოცხადდნენ.

მე მდივან — ბეგური მდიდურობით ვადაეველე იმათ თვლი, მწერალს ხელი ჩამოვარტვი: შენ იცი, კარგი ხელით და ვამოთქმით როგორ მასახლებ; ჩვენმა ბარათებმა ქვემო უნდა დახეთქოს მეთქი.

— ამ ჩემ კისერზე იყოს; შენ მხოლოდ მარჯვეთ იყავით. თვალი მიქნა და თითებში ვააცემასკუნა. მივხიდი, რომ წითლიან-ცისფრიანზე ვაღმომპრა და მეც თვალი ვუქნიე. ამ დროს ერთი კვილი-ჩივილი შემომესმა. გამოვვარდი ვარეთ და შევეხდე: ერთი მოხუცებული დედა-კაცი წელში მობლუნძულა, ხელში უშველმებელი ქვა უქირავს, მიმეთ მოდის და მოჩივის. დამინახა თუ არა, იქვე დავარდა მიწაზე და ასე შემომჩილა: მიშველე, მამასახლისო, მომკლეს, მომკლეს; ჩემი აშორა რძალი დამხვდა ორობეში და ეს უშველმებელი ქვა მუხურზე წელზე. შენ გენაცვალე, მამასახლისო, მომარჩინე იმ წყელისაგან: ჯერ შვილი გამობრძევა, წამართვა და ახლა მე მიპირბობს მოკლასო.

მე მდივან-ბეგვით ხელები უკან დავიდდევი, ერთი ლაზითანათ ვავიჯგიმე, თვლები ვაღმორბოაწე. ცერზე შემოვტრიალდი და მივეცი ბრძანება ერთ პოპოშნიკთაგანს: ახლავე წადი, შემიტყე ყოველივე ვარემოცება და მომასხენე. წადი, დედაო, წაჰყვი ამას, ნუ გეშინიან, მე მოვთოკავ იმ შენ რძალს.

გულში ვავივლე, აი, ეს კარგი შემთხვევაა—მეთქი. ეს პატარადლი ის კაპუტი ქალი იყო, რომ

მელზედაც მე დიდხინა თვალები მარჩბოლდა. მწერალს რომ შევეხდე, იმანაც თვალი მიქნია, მეთქი, სწორეთ-ამასაც თვალში წყალი ჰქონია მეთქი; ცოტა არ იყოს მეწყინა და თვლი მოვარდიე, ვითამც არ შემიწინააღმდეგებოდა...

ეს მოხუცებული დედა-კაცი რომ გავისტუმრე, შევეხდე, იხალუს კანვერტი მოაქვს. ტანში გამაცვია, ვინ იცის, რა წერია მეთქი. მე არც რუსულის კითხვისა და წერისა, არც ქართულისა არა ვამეგებოდა—რა.

იხალუს ჩამოვარტვი კანვერტი და ძალა-უნებური ღიმილით გადავეცი მწერალს. იმან ვახსნა, ამოიკიხას: უფლის ნაწალნიკი ვებარებს; ახლავე აქ გამოცხადდით. ამ სიტყვებმა კიდევ უფრო ამიბუძგა თმა. წარმომიდგა თავში, ვაი თუ ის შეუტყობია, რომ პატარაძლე თვალედი მრჩება და ბორტავანზახულისათვის დამსაჯოს მეთქი. უფრო იმისი მეშინოდა, რომ ჩვენ უფლის ნაწალნიკს ქართული არ ესმოდა და მე რუსული, რომ მკითხოს რა ვუბასუბო მეთქი.

ზღრასტი, ზნაკომ, ვავიმარჯოს, კუდა იღოშ საითქნა—ს

თუ ვეტყვალთ, თორემ სხვა არა ვიცოდი—რა. ვეთქი თუ ბევრი დამირუსულა და საშველი აღარ მომცა, ვაგუბნდე კიდევ, ნინტო, ნაკაკო! ნუ გამიწყრები შენი მუხლის ქირიმე, მეტი არ ვიცი მეთქი. ესეები რომ მოვიფიქრე, მერე შევეჯექი ცხენზე და გამოვეშურე.

(შემდეგი იქნება)

ამოქვდა და ამ ცოტა ხანში გამოვა სამკალოვართა წიგნაკი

გიორგი წერეთელი

წიგნაკი შეიცავს ეგვალ ამ წიგნებს, რომლებიც კი დაბეჭდა ქართულ და რუსულ ჟურნალ-გაზეთებში განსვენებული მესხის; აგრეთვე ეგვალ სიტყვებს, რომლებიც მის საფუძველზე წარმოთქვა. წიგნაკს წართულა ჰქვს განსვენებულის სურათი.

თვითისის ქალაქის გამგეობა

ამით აცხადებს, რომ მის თანადანსწრებით, 15 თებერვალს, შუადღის 12 საათსე, დანიშნულია გამგეობის სადგომში სჯარათ ვაჭრობა, რომლით უნდა გაიყვან იჯარით ქალაქის სავსძათების გადაკეთების საქმე 3385 მანეთისა.

ვისაც სურს მონაწილეობა მიიღოს ვაჭრობაში, მუშედლიან განმარჯობს დაწერილებითი პირობები გამგეობის აღმძენებელ კანოფიელებში ეოველ დღე კვირ-უქმეებს გარდა დღის 9 სათიდან ნამუდღევის 2-მდე.

რედაქტორი.—გამომცემელი ან. თ.—წერეთლისა.